

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA

Evidenčné číslo: 101006/I/ 2020/36097107976535044

FINANCOVANIE ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA V SR –
AKTUÁLNE PROBLÉMY A PERSPEKTÍVY SMEROVANIA

Diplomová práca

2020

Bc. Zuzana Ondo-Ešťoková

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA

FINANCOVANIE ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA V SR –
AKTUÁLNE PROBLÉMY A PERSPEKTÍVY SMEROVANIA

Diplomová práca

Študijný program: financie

Študijný odbor: ekonómia a manažment

Školiace pracovisko: Katedra financií NHF

Vedúci záverečnej práce: doc. Ing. Kornélia Beličková, PhD.

Bratislava 2020

Bc. Zuzana Ondo-Eštoková

Pod'akovanie

Ďakujem vedúcej diplomovej práce, pani doc. Ing. Kornélii Beličkovej, PhD. za jej ľudský prístup, cenné rady a pomoc pri hľadaní informácií a celkovom spracovaní tejto diplomovej práce. Zároveň sa chcem poďakovať mojim príbuzným a priateľom, ktorí mali so mnou trpezlivosť a pomohli mi so štylistickou a gramatickou korektúrou práce.

ABSTRAKT

ONDO-EŠTOKOVÁ, Zuzana: *Financovanie životného prostredia v SR – aktuálne problémy a perspektívy smerovania*. Ekonomická univerzita v Bratislave. Národohospodárska fakulta; Katedra financií. Vedúci záverečnej práce: doc. Ing. Kornélia Beličková, PhD. – Bratislava: NHF EU, 2020, 67s.

Cieľom našej záverečnej práce je vymedzenie postavenia životného prostredia v ekonomike Slovenska, popísať a analyzovať financovanie životného prostredia na Slovensku a oboznámiť čitateľa s aktuálnou situáciou vo vybranej oblasti pomocou grafických zobrazení. Práca je rozdelená do troch kapitol a obsahuje 9 grafov a jednu tabuľku. Prvá kapitola je venovaná charakteristike základných pojmov a úvodu do problematiky. V ďalšej časti je charakterizovaný cieľ práce, metódy a metodika práce, pomocou ktorých sme prácu spracovali. Záverečná kapitola sa zaoberá spracovaním získaných poznatkov o aktuálnej situácii v oblasti životného prostredia s dôrazom na nami vybranú oblasť. Základne pojmy z prvej kapitoly, sú pomocou získaných údajov implikované na aktuálnu situáciu a sú v nej zahrnuté výhľady na nasledujúce obdobie.

Kľúčové slová:

životné prostredie, financovanie, odpady, ochrana, trvalo udržateľný rozvoj

ABSTRACT

ONDO-EŠTOKOVÁ, Zuzana: Environmental financing in the SR – current problems and directives. University of Economics in Bratislava. Faculty of National Economy; Department of the Finance. Head of the bachelor work: Doc. Ing. Kornélia Beličková, PhD. – Bratislava: NHF EU, 2020, 67p.

The aim of the final thesis is to define the position of the environment in the Slovak economy, to describe and analyze the financing of the environment in Slovakia and to inform the reader about the current situation in the selected area using graphical representations. The thesis is divided into 3 chapters and contains 9 graphs and one chart. The first chapter is devoted to the characteristics of basic concepts and introduction to the issue. In the next part is characterized the aim of the work, methods and methodology of work, with which we worked. The final chapter deals with the processing of acquired knowledge about the current situation in the field of the environment with an emphasis on the selected area. The basic concepts of the first chapter, using the data obtained, are implied for the current situation and include prospects for the next period.

Key words:

environment, financing, waste, protection, sustainable development

OBSAH

ÚVOD.....	7
1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí.....	9
1.1 Historické východiská ochrany životného prostredia a environmentalistiky	9
1.1.1 Zakladateľ ekonómie blahobytu - Arthur Cecil Pigou.....	9
1.1.2 Ronald Harry Coase a jeho systematický postoj k daniam a dotáciám	10
1.1.3 Základné pojmy súvisiace s našou prácou	11
1.1.4 Máme právo na neznečistené životné prostredie	13
1.2 Výzvy environmentálnej politiky v súčasnosti	15
1.3 Globálne problémy si vyžadujú globálne riešenia	16
1.3.1 Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj	18
1.4 Podpora ochrany životného prostredia na úrovni Európskej únie	19
1.4.1 Európska environmentálna agentúra ako hlavný zdroj informácií	19
1.4.2 Rada pre životné prostredie – ENVI	20
1.5 Ako sa angažuje v tejto problematike Slovenská republika?.....	20
1.5.1 Environmentálne dane na Slovensku	22
1.5.2 Ciele environmentálnej politiky na Slovensku	23
2 Cieľ práce.....	25
2.1 Metodika a metódy skúmania	25
3 Výsledky práce a diskusia.....	27
3.1 Inštitúcie, programy a fondy pomáhajúce Slovensku chrániť a zlepšovať životné prostredie.....	27
3.1.1 Slovenská inšpekcia životného prostredia	27
3.1.2 Recyklačný fond – rozšírená zodpovednosť výrobcov	29
3.1.3 Environmentálny fond poskytujúci finančné prostriedky na plnenie cieľov environmentálnej politiky	29

3.1.4	Kvalita životného prostredia ako operačný program zastrešujúci všetky oblasti životného prostredia	30
3.1.5	Program LIFE zaoberajúci sa efektívnym využívaním zdrojov a ochranou klímy	32
3.1.6	Eliminácia ekonomických a sociálnych rozdielov medzi krajinami prostredníctvom EEGRANTS	33
3.1.7	Program predchádzania vzniku odpadu Slovenskej republiky	34
3.2	Odpadové hospodárstvo na Slovensku – likvidácia, recyklácia, zhodnocovanie odpadov	35
3.2.1	Programy odpadového hospodárstva ako základný pilier problematiky odpadov	36
3.3	Finančné prostriedky získané na vylepšovanie životného prostredia našej krajiny	37
3.3.1	Príjmy a výdavky rozpočtu Ministerstva životného prostredia	37
3.3.2	Zdroje získane z daní a poplatkov na Slovensku a v iných krajinách	38
3.3.3	Zvýši sa snaha ľudí recyklovať, ak sa zvýšia poplatky za neekologické obaly?	44
3.3.4	Elektronický odpad – alarmujúca kategória odpadov	44
3.4	Ako chceme, aby vyzerala budúcnosť životného prostredia?	47
3.4.1	Pohľad do budúcnosti očami OECD	48
3.4.2	Čo plánuje Európska únia do roku 2050?	49
3.4.3	Posilnenie politiky v oblasti odpadu a podpora predchádzania vzniku odpadu v EÚ	51
3.4.4	Kľúčové produkty produkujúce nadmerné množstvo odpadu	52
3.5	Výchova a vzdelávanie v oblasti environmentalistiky	55
3.5.1	Vplyv škodlivého životného prostredia na naše zdravie	57
	ZÁVER	59
	Zoznam použitej literatúry	62

ÚVOD

Každý je podľa zákona o životnom prostredí povinný predchádzať znečisťovaniu alebo poškodzovaniu životného prostredia a minimalizovať nepriaznivé dôsledky svojej činnosti na životné prostredie. So životným prostredím súvisí aj ľudské zdravie a duševná pohoda. Či už je to čistota ovzdušia alebo kvalita pitnej vody.

V našej práci sa venujeme vybraným problémom financovania životného prostredia na Slovensku. Túto tému sme si zvolili kvôli tomu, že nás táto problematika zaujíma, je aktuálna a je potrebné ju riešiť. Financovanie je hlavným krokom k tomu, aby sa veci začali diať. Inovácie a vylepšovania sú častokrát finančne náročné. Preto nás zaujíma, ako sa Slovensko, ako krajina snaží zlepšiť budúcnosť, ako myslí na našich nasledovníkov a ako chcú obyvatelia Slovenska zanechať túto krajinu svojim deťom. Zaujíma nás aj to, ako Slovensko využíva vyčlenené finančné prostriedky na túto oblasť a prostriedky, ktoré môže dostať od Európskej únie na ochranu životného prostredia.

Keďže je téma životného prostredia ďaleko rozsiahla a mohli by sme ju skúmať z rôznych hľadísk, pre účely tejto diplomovej práce a jej obmedzenému rozsahu, sme sa pre náš výskum rozhodli venovať najmä zložke odpadového hospodárstva, ktoré je neoddeliteľnou súčasťou životného prostredia a jeho znečisťovania.

V prvej kapitole sa zaoberáme rôznymi možnosťami ako ochrániť životné prostredie a zaoberáme sa touto ochranou na rôznych ekonomických úrovniach. Problematika životného prostredia a celkovo záujem o túto oblasť bol už aj v minulosti. Vychádzame preto z teoretických poznatkov ekonómov z minulosti. Následne sa venujeme všeobecne životnému prostrediu a cez základne pojmy, ktoré sú potrebné pre našu prácu sa dostávame k popisu aktuálnej situácie v oblasti životného prostredia na Slovensku a v zahraničí. Venujeme sa aj environmentálnej politike na Slovensku.

Oblasť odpadového hospodárstva a nakladanie s odpadmi sme si vybrali preto, lebo odpady znečisťujú vo veľkej miere našu krajinu, a v porovnaní s ostatnými štátmi máme priestor na zlepšenie.

V druhej kapitole sa venujeme cieľom práce, metódam a metodike spracovania údajov.

V tretej kapitole sa najskôr pozrieme na tok týchto finančných prostriedkov a na to, ako to na Slovensku vyzerá s financovaním životného prostredia. Následne sa zameriame na programy a projekty, ktoré sú financované zo spomínaných finančných prostriedkov. Cez

tieto programy a projekty sa dostávajú peniaze na Slovensko. Programy teoreticky charakterizujeme a popíšeme načo môžu byť finančné prostriedky z daného programu použité.

Následne sa cez grafické zobrazenia priblížime k problematike odpadov. Zaujímať nás budú príjmy z environmentálnych daní, celkové množstvo odpadov v členení na konkrétnejšie druhy odpadov, a ich recyklácia a zhodnotenie.

V ďalšej časti našej práce sa budeme zaoberať aj výhľadmi do budúcnosti z národného, ale aj z nadnárodného pohľadu. Prostredníctvom výhľadov do budúcnosti sa pozrieme sa na to, ako chce zveľaďovať životné prostredie OSN a EÚ, kde chce získať finančné prostriedky a ako by mali byť využité.

V neposlednom rade nás bude zaujímať vzdelávanie v environmentálnej oblasti. Vzdelávanie je v problematike základom poznania situácie, správneho odhadnutia negatívnych dôsledkov vlastnej činnosti na životné prostredie. Len celoživotné vzdelávanie v environmentálnej oblasti dokáže človeku poznať správne a nesprávne postupy a výstrahy. Následne sa vieme lepšie rozhodnúť, akým smerom je potrebné viesť problematiku životného prostredia.

1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

Ako je možné, prostredníctvom nástrojov štátnej a medzinárodnej politiky zmeniť správanie ľudí, aby došlo ku konsenzu medzi ľudskými túžbami a potrebami ekosystémov? Na túto otázku hľadá odpoveď pravdepodobne každý predstaviteľ štátu, ktorý sa zaoberá oblasťou životného prostredia. Ak chceme zachovať našu planétu, bude potrebné urobiť zmeny v ľudskom správaní, ktoré povedú k rozvoju, no tento rozvoj musí byť na udržateľnej úrovni.

1.1 Historické východiská ochrany životného prostredia a environmentalistiky

Životným prostredím a environmentálnou politikou sa zaoberali už predstavitelia klasickej a neoklasickej ekonómie. Postupne sa dostávalo do popredia, aký vplyv má ľudská činnosť na životné prostredie a na kvalitu života ostatných ľudí. V každom období sa niekto venoval týmto témam a aktualizoval teórie svojich predchodcov.

1.1.1 Zakladateľ ekonómie blahobytu - Arthur Cecil Pigou

Ekonóm A. C. Pigou je predstaviteľom neoklasickej ekonómie. Do povedomia sa dostal aj tým, že je zakladateľom ekonómie blahobytu. Jeho hlavným prínosom bolo rozpracovanie Marshallovskej koncepcie externalít. Bol presvedčený, že tam, kde sa objavujú pozitívne a negatívne externality, dochádza k zlyhaniu trhu, čo vyžaduje štátne zásahy v podobe subvencií a daní. Podľa jeho názoru, je možné spoločenský blahobyť zvyšovať prerozdelením národného dôchodku.¹

Pigou predpokladal, že spoločenský blahobyť je tvorený súhrnom individuálnych blahobyťov členov spoločnosti, ktoré sú odlišné a závisia od rozdeľovania. Pigou prispel k rozpracovaniu cambridgeskej verzie Teórie peňazí. Vo svojom diele Ekonómia blahobytu dospel k záveru, že trhový systém v dokonalej konkurencii dokáže optimálne alokovať

¹ SOJKA, Milan. *Dějiny ekonomických teorií*. Praha : Brain team, 2010. s.147. ISBN 978-80-87109-21-2.

zdroje medzi jednotlivé odvetvia a podniky, ale tým ešte nemusí zabezpečiť maximálne dosiahnuteľný spoločenský blahobyť.²

Bol zástancom toho, že ak niekto produkuje negatívne externality, akou je napríklad znečistenie ovzdušia, pôdy alebo prírody, mal by byť za tieto činnosti postihnutý daňou. Daň by mala odrádzať jednotlivé subjekty, od produkcie výrobkov a služieb, pri ktorej vznikajú tieto negatívne externality. Naopak, ak pri činnosti vznikajú pozitívne externality, ako napríklad pri vzdelávaní sa, ktoré zvyšuje užitočnosť človeka pre svojho zamestnávateľa, mali by byť tieto aktivity dotované.³

1.1.2 *Ronald Harry Coase a jeho systematický postoj k daniam a dotáciám*

R. H. Coase je považovaný za zakladateľa teórie transakčných nákladov, ktorá sa stala východiskom pre inštitucionálnu ekonómiu. Táto teória vychádza z toho, že pri výmene statku a služieb dochádza k výmene vlastníckych práv a táto zmena si vyžaduje dodatočné náklady spojené s prípravou, so spísaním zmluvy, so zisťovaním, či bola dohoda dodržaná a s jej prípadným vynucovaním.⁴ Pre dosiahnutie ekonomickej efektívnosti je vhodné, ak dochádza k výmene vlastníckych práv. Nezáleží pri tom na ich pôvodnom rozdelení. Voľná výmena na trhu odstráni dôsledky nesprávnej alokácie vlastníckych práv.⁵

Coase nebol zástancom daní a dotácií. Podľa neho sa vedía ľudia ovplyvnení externalitami ľahko spojiť a vyjednávať. V prípade veľkého počtu zúčastnených je vhodnejšie daňové zaťaženie, no v prípade menšieho počtu zúčastnených bol Coase za individuálny prístup a ich vzájomnú dohodu, za predpokladu nulových transakčných nákladov.⁶

Predtým ako sa začneme zaoberať problematikou životného prostredia, by sme si mali ujasniť základné pojmy používané v našej práci. Mali by sme sa pozrieť na to, ako je pojem životné prostredie chápaný v súčasnosti, a čo všetko sa skrýva za týmto pojmom. Pod životným prostredím si môžeme predstaviť výstavbu zelených miest, znižovanie spotreby

² HOREHÁJ, Jozef – ŠUPLATA, Marian. *Stručné dejiny ekonomických teórií*. Banská Bystrica : Belianum, 2016. s.47. ISBN 978-80-557-1037-2.

³ THE LIBRARY OF ECONOMICS AND LIBERTY. *Arthur Cecil Pigou*. [cit. 2019-11-06]. Dostupné na: <<https://www.econlib.org/library/Enc/bios/Pigou.html>>

⁴ SOJKA, Milan. *Dejiny ekonomických teórií*. Praha : Brain team, 2010. s.454. ISBN 978-80-87109-21-2.

⁵ LISÝ, Ján a kol. *Dejiny ekonomických teórií*. Bratislava : Iura Edition, 2003. s. 308. ISBN 80-89047-60-2.

⁶ THE LIBRARY OF ECONOMICS AND LIBERTY. *Arthur Cecil Pigou*. [cit. 2019-11-06]. Dostupné na: <<https://www.econlib.org/library/Enc/bios/Pigou.html>>

plastov, efektívne využívanie pitnej vody a jej ochrana, presun ľudí z áut do verejnej dopravy. Triedenie odpadu a odpadové hospodárstvo alebo výstavbu budov so zelenou strechou.

1.1.3 Základné pojmy súvisiace s našou prácou

Slovenská republika patrí medzi 27 členov integračného zoskupenia s názvom Európska únia. Toto medzinárodné zoskupenie spája štáty, ktoré majú spoločné hodnoty ako ľudská dôstojnosť, sloboda, demokracia, rovnosť, právny štát, ľudské práva. EÚ má spoločné ciele, ktorými sú:

- ✓ presadzovanie mieru, hodnôt, blaha občanov,
- ✓ zaistenie slobody, bezpečnosti a spravodlivosti bez vnútorných hraníc,
- ✓ trvalo udržateľný rozvoj založený na vyváženom hospodárskom raste a stabilite cien, vysoko konkurencieschopné trhové hospodárstvo vyznačujúce sa úplnou zamestnanosťou, sociálnym pokrokom,
- ✓ zlepšenie hospodárskej, sociálnej a územnej súdržnosti a solidarity medzi členskými krajinami,
- ✓ ochrana bohatej kultúry a jazykovej rozmanitosti,
- ✓ vytvorenie hospodárskej a menovej únie, ktorej menou je euro.

Európska únia je prezentovaná transparentnými a demokratickými inštitúciami. Občania každého štátu, ktorý je súčasťou EÚ, volia svojich zástupcov do *Európskeho parlamentu*. Hlavy členských štátov a predsedovia vlád sú zastúpení aj v *Európskej rade*, ktorá rozhoduje o celkovom smerovaní a politických prioritách EÚ. Nové právne predpisy navrhuje a dáva ich na schválenie Európskemu parlamentu *Európska komisia*. Komisia je kolégiom komisárov – z každého členského štátu 1 komisár. *Rada EÚ* je tvorená ministrami z každej krajiny EÚ. Táto rada napríklad spoločne s Európskym parlamentom prejednáva právne predpisy EÚ, koordinuje politiku krajín EÚ.⁷ Z tohto medzinárodného spoločenstva získava finančné prostriedky aj náš štát.

⁷EURÓPSKA ÚNIA. Ciele a hodnoty EÚ. [cit. 2020-02-02]. Dostupné na: <https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-in-brief_sk>

Rozpočet môžeme chápať ako finančný plán, v ktorom sa porovnávajú všetky očakávané príjmy a výdavky za určité obdobie - týždeň, mesiac alebo obvykle za rok. V praxi sa môžeme stretnúť s týmito formami rozpočtu:

- rodinný (domáci) rozpočet,
- rozpočet nižšej vládnej úrovne (miestny, obecný, municipálny, oblastný),
- autonómny rozpočet - rozpočet organizácie, podniku alebo spoločnosti,
- rezortný rozpočet - rozpočet určitého rezortu, ministerstva, odvetvia,
- národný rozpočet - štátny rozpočet, spolkový rozpočet, rozpočet federácie,
- nadnárodný rozpočet - rozpočet nadnárodnej spoločnosti.⁸

V našej práci sa budeme zaoberať národným rozpočtom a rezortným rozpočtom a to rozpočtom ministerstva.

Vo všeobecnosti rozoznávame z ekonomického hľadiska tri druhy rozpočtov: deficitný, vyrovnaný a prebytkový.⁹

Ďalším dôležitým pojmom pre našu prácu je **environment**. Z angličtiny to môžeme preložiť ako životné prostredie. Preto by sa mohlo zdať, že to pomenováva jedno a to isté. Ak sa však na to bližšie pozrieme, environmentálna veda sa zaoberá tvorbou a ochranou životného prostredia. *Environment* je všetko, čo nás obklopuje. Je to človek a prostredie, ich vzájomná interakcia. Environmentalistika sa zaoberá nie len ekonómiou a ekológiou ale aj ďalšími stránkami ako sú politické, kultúrne, hygienické, psychické, etické, interakcie medzi ľuďmi. Zahŕňa tiež fyzikálne, chemické a iné prírodné sily. Podmienky, v ktorých osoby, zvieratá a rastliny žijú a pôsobia.

Životné prostredie je prírodný svet ako celok. Podľa §2 zákona NR SR číslo 17/1992 Zb. o životnom prostredí je *životným prostredím* všetko, čo vytvára prirodzené podmienky existencie organizmov, vrátane človeka a je podkladom ich ďalšieho vývoja. Jeho zložkami sú najmä ovzdušie, voda, horniny, pôda, organizmy.

Podobným pojmom je aj pojem **ekosystém**. Ekosystém je základná jednotka prírody, v ktorej prebieha trvalá výmena hmoty a energie. Ekosystémy charakteristické podobným zložením rastlínstva a živočíšstva, majú podobnú makroklimu ako aj pôdne podmienky a združujú sa do biómov. Súhrn všetkých biómov, teda ekosystémov Zeme sa označuje

⁸ SIVÁK, Rudolf a kol. *Financie*. Bratislava : Wolters Kluwer, s. r. o. 2015. s. 313. ISBN 978-80-8168-232-2.

⁹ KROUTIL, Jaroslav. *Domáci rozpočet*. Brno : Computer Press, a. s., 2005. s. 25. ISBN 80-251-1109-1.

pojmom biosféra. Ekosystém je tvorený spoločenstvom všetkých organizmov, ktoré žijú na našom území.¹⁰

Pojem *ochrana životného prostredia*, ktorý je často spomínaný v našej práci, je popísaný v §9 zákona NR SR číslo 17/1992 Zb. Zahŕňa činnosti, ktorými sa predchádza znečisťovaniu alebo poškodzovaniu životného prostredia, alebo sa toto znečisťovanie, alebo poškodzovanie obmedzuje a odstraňuje. Zahŕňa ochranu jeho jednotlivých zložiek alebo konkrétnych ekosystémov a ich vzájomných väzieb, ale aj ochranu životného prostredia ako celku.¹¹

Trvalo udržateľný rozvoj spoločnosti, krajiny, či sveta je cieľom, takmer každého environmentálneho programu. Tento pojem je charakterizovaný v zákone o životnom prostredí v §6 ako rozvoj, ktorý súčasným i budúcim generáciám zachovávala možnosť uspokojovať ich základné životné potreby a pritom neznižuje rozmanitosť prírody a zachováva prirodzené funkcie ekosystémov.

Pojmy ako *znečisťovanie a poškodzovanie životného prostredia* majú v §8 zákona o životnom prostredí tiež svoju charakteristiku. Je to vnášanie takých fyzikálnych, chemických a biologických činiteľov do životného prostredia v dôsledku ľudskej činnosti, ktoré sú svojou podstatou alebo množstvom cudzorodé pre dané prostredia. Je to zhoršovanie stavu životného prostredia znečisťovaním, alebo inou ľudskou činnosťou nad mieru ustanovenú osobitnými predpismi.

1.1.4 Máme právo na neznečistené životné prostredie

Mišenčíková upriamuje pozornosť na to, že v rôznych medzinárodných zmluvách o ochrane ľudských práv sa spomína ochrana životného prostredia. K základným ľudským právam patrí *právo na vhodné životné prostredie*. Zaraďuje sa do tretej generácie ľudských práv, kde patrí napríklad právo na mier, právo na prírodné zdroje, právo na komunikáciu, právo na hospodársky a sociálny rozvoj. Tieto práva sú obsiahnuté iba v Deklarácii Konferencie OSN o životnom prostredí z roku 1972 a Deklarácia z Ria de Janeiro o životnom prostredí a rozvoji z roku 1992.¹²

¹⁰BIOPEDIA. Ekosystém. *Ekológia*. [cit. 2019-11-10]. Dostupné na: <<https://biopedia.sk/ekologia/ekosystem>>

¹¹Zákon NR SR. č. 17/1992 Zb. : *Zákon o životnom prostredí*. [cit. 2019-10-07]. Dostupné na: <<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1992/17/20071001>>

¹² MIŠENČÍKOVÁ, Jana. Ochrana životného prostredia v medzinárodných zmluvách o ochrane ľudských práv. In: *Medzinárodné právo životného prostredia*. [elektronický zdroj]. Košice : Univerzita Pavla Jozefa

Životné prostredie sa spomína aj v *Ústave Slovenskej republiky*, v šiestom oddieli. „Každý má právo na priaznivé životné prostredie. Štát dbá o šetrné využívanie prírodných zdrojov, o ochranu poľnohospodárskej pôdy a lesnej pôdy, o ekologickú rovnováhu a o účinnú starostlivosť o životné prostredie a zabezpečuje ochranu určeným druhom voľne rastúcich rastlín a voľne žijúcich živočíchov.“¹³ Mišenčíková ďalej konštatuje, že bola spozorovaná vzájomná korelácia medzi porušovaním ľudských práv a slobôd a medzi zhoršením životného prostredia, pretože ak sa zhorší životné prostredie a vyčerpajú sa prírodné zdroje vzniká hlad a chudoba, čo môže viesť k nepokojom.

Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd bol podpísaný 4. novembra 1950 a plní kontrolnú funkciu základných ľudských práv a slobôd. Nie je v ňom priamo spomínaná ochrana životného prostredia, pretože v ňom nejde o všeobecnú ochranu ŽP. Spomína sa však v spojitosti s tým, že environmentálne faktory môžu mať vplyv na jednotlivé práva vyplývajúce z tohto Dohovoru. Prípadne, ak na ľudský život pôsobia negatívne skutky, ktoré zároveň ohrozujú životné prostredie. Právo na rešpektovanie kvalitného súkromného života, môže byť porušené v situácii, ak má znečistenie životného prostredia negatívny vplyv na blahobyt ľudí. Radí sa sem hluk, emisie a zápach.

Dohovor o právach dieťaťa, podpísaný 20. novembra 1989, sa s ochranou životného prostredia spája vo vzťahu k právu dieťaťa na zdravie. Dieťa potrebuje pre svoj vývoj výživnú stravu, čistú pitnú vodu, dobré a čisté ovzdušie. Musí sa brať ohľad na nebezpečenstvá a riziká znečistenia životného prostredia.

Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach, ktorý nadobudol platnosť 3. januára 1976, zaručuje právo na bezpečné a zdravé pracovné podmienky a právo detí a mladých osôb na prácu, ktorá nie je škodlivá na ich zdravie. S tým samozrejme súvisí ochrana životného prostredia a zdravie na pracovisku.¹⁴

Šafárika v Košiciach, 2011. s. 152. [cit. 2020-03-25]. ISBN 987-80-7097-886-3. Dostupné na: <https://www.upjs.sk/public/media/1084/Zbornik_19.pdf>

¹³ÚSTAVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. [cit. 2020-03-25]. Dostupné na: <<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1992/460/20190701>>

¹⁴MIŠENČÍKOVÁ, Jana. Ochrana životného prostredia v medzinárodných zmluvách o ochrane ľudských práv. In: *Medzinárodné právo životného prostredia*. [elektronický zdroj]. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2011. s. 153-160. [cit. 2020-03-25]. ISBN 987-80-7097-886-3. Dostupné na: <https://www.upjs.sk/public/media/1084/Zbornik_19.pdf>

1.2 Výzvy environmentálnej politiky v súčasnosti

Environmentálnu politiku má na starosti niekoľko subjektov. Prvým je **štát a jeho inštitúcie**. Predkladajú zákony, potrebné pre realizáciu environmentálnej politiky, danú ich programom, a taktiež kontrolujú realizáciu tohto programu. Ďalším subjektom je **súdny systém**, ktorého úloha spočíva v posudzovaní a sankcionovaní v prípade nerešpektovania zákonných noriem, týkajúcich sa životného prostredia. **Politické strany** sa podieľajú na vytváraní a realizácii politiky. Široké spektrum subjektov, je zahrnutých **v záujmových organizáciách**, kde sú rôzne environmentálne organizácie, podnikateľské zväzky, profesijné organizácie a finančné skupiny. Na životné prostredie tiež vplyva činnosť firiem a finančných inštitúcií, ktoré častokrát vo veľkej miere, s vidinou zisku, poškodzujú naše prostredie. **Environmentálne poradenstvo** dokáže pomôcť firmám pri zefektívňovaní procesov alebo znižovaní nákladov, napríklad formou recyklácie. Konzultanti môžu prekladať podnety, ktoré upozornia na riziká pri nedodržaní predpisov alebo zákonov. **Médiá** majú významné postavenie pri informovaní verejnosti, majú moc poukázať na určité problémy, a tým vyburcovať verejnosť k činom, prípadne nátlaku na vládu. Negatívom je, že môžu nejaké problémy zľahčovať alebo zatajovať.¹⁵ Myslíme si však, že médiá sú dosť silným prostriedkom pri ovplyvňovaní mienky ľudí.

Ak chce štát napredovať v zlepšovaní životného prostredia, alebo aspoň spomaľovať a predchádzať zhoršovaniu podmienok kvality života, ako je to v prípade klimatickej zmeny, musí nastoliť environmentálne ciele, aplikovať normatívne zásahy a týmto spôsobom usmerňovať činnosť podnikov a domácností.

Rozhodovanie ľudí je vždy na základe toho, aby to bolo pre nich ekonomicky výhodné. Ak sa pozrieme na odpadové hospodárstvo, legislatívna úprava odpadového hospodárstva, by mala motivovať ekonomické subjekty k tomu, aby neznečisťovali svoje okolie.

Pozitívny environmentálny vývoj môže štát dosiahnuť len vhodnou environmentálnou politikou, ktorá bude aktuálna a modifikovaná z hľadiska efektívnosti podľa analýz fungujúcich a nefungujúcich procesov. Tvorba a implementácia nástrojov environmentálnej politiky nie je vždy rýchla, účinná a ľahko kontrolovateľná. Mnohokrát je

¹⁵KARKALÍKOVÁ, Marta – LACKOVÁ, Alica. Princípy a subjekty environmentálnej politiky. In: *Manažérstvo životného prostredia 2013*. [online]. Bratislava. s. 22. [cit. 2020-01-06]. ISBN 978-80-89281-90-9. Dostupné na: <https://www.sszp.eu/wp-content/uploads/2013_conference_MaZP_p-20_Karkalikova-Lackova.pdf>

finančne a administratívne náročná a môže sa stať, že v konečnom dôsledku vybraný nástroj nesplní určený cieľ. Pri dobrej politike životného prostredia musia byť finančné prostriedky poskytnuté štátom, minulé ekonomicky efektívne a je potrebné dbať aj na praktickú účinnosť.

Na makroekonomickej úrovni sa zaoberáme vzťahom národného hospodárstva ako celku k životnému prostrediu. Rast hrubého domáceho produktu zvyčajne poškodzuje životné prostredie, avšak pri vysokej úrovni HDP ho môže aj zlepšovať. Ak nastane etapa rozvoja štátu, kedy má HDP a blahobyť dostatočnú úroveň, je možné z rozpočtu uvoľňovať viac prostriedkov na investície do ochrany a zlepšovania životného prostredia a kvality života. Na tieto investície sa môžeme pozeráť z dvoch uhlov pohľadu. Môžu znižovať hrubý domáci produkt, pretože použité zdroje chýbajú niekde inde, napríklad vo výrobe. Avšak investície do ochrany ŽP môžu aj zvyšovať HDP a zamestnanosť, pretože mnoho firiem sa svojou produkciou podieľa na ochrane ŽP, prípadne sa zaoberá recykláciou a odstraňovaním odpadov.

Ekonomický rast ohrozuje hlavne tie časti prírody, ktoré sú nadmerne znečisťované. Ďalší ekonomický rast sa preto spája s neistotou, keďže nie sme schopní kvantifikovať dôsledky, ktoré z neho vyplynú pre budúce generácie.

1.3 Globálne problémy si vyžadujú globálne riešenia

Na svete je množstvo dohovorov a dohôd o určitom druhu ochrany v environmentálnej oblasti.

Životným prostredím sa na medzinárodnej úrovni venuje najmä Organizácia Spojených Národov. Prvá medzinárodná konvencia, týkajúca sa ochrany ŽP o prevencii znečisťovania morí, bola prijatá v roku 1954.

Medzi známe medzinárodné programy, ktoré zastrešuje OSN patrí napríklad UNESCO, UNICEF, WHO a okrem mnohých ďalších má táto organizácia program, týkajúci sa životného prostredia, a tým je program **UNEP – United Nations Environment Programme**, založený v roku 1972, pod ktorý spadá aj Agenda životného prostredia. UNEP je popredný environmentálny program, ktorý stanovuje globálny koncept, podporuje koherentnú implementáciu trvalo udržateľného rozvoja v systéme OSN a slúži ako autoritatívny obhajca životného prostredia v globále. Jeho poslaním je vedenie a povzbudzovanie krajín v starostlivosti o životné prostredie. Inšpiruje, informuje

a umožňuje národom zlepšovať kvalitu života bez toho, aby to ohrozovalo kvalitu života budúcich generácií. Taktiež je v kompetencii tohto programu hodnotenie globálnych, národných a regionálnych environmentálnych podmienok a trendov, vývoj medzinárodných a národných environmentálnych nástrojov. Realizujú sa v týchto oblastiach: zmena podnebia, katastrofy a konflikty, riadenie ekosystémov, správa životného prostredia, chemikálie a odpady, efektívne využívanie zdrojov, skúmanie a sledovanie environmentálnej oblasti. V každej tejto oblasti sa tiež zameriavajú na dlhodobú udržateľnosť.¹⁶

Ďalším fondom na medzinárodnej úrovni **je Green Climate Fund** – GCF – bol založený 194 krajinami, ktoré sú tiež zmluvnými stranami Rámcového dohovoru OSN o zmene klímy v roku 2010. Cieľom fondu je podpora zmien pri globálnej reakcii na zmenu klímy. Fond venuje osobitnú pozornosť potrebám spoločenských ľudí, ktorí sú vysoko citliví na účinky zmien podnebia, najmä v najmenej rozvinutých krajinách, malých ostrovných rozvojových štátoch a v afrických štátoch.¹⁷

Rámcový dohovor OSN o zmene klímy sa zaoberá zmenou klímy na medzinárodnej úrovni. Dohovor vstúpil do platnosti 21. marca 1994 a doposiaľ ho ratifikovalo 189 štátov sveta. Prvým úspechom tohto dohovoru bolo označenie klimatických zmien za problém. Základným cieľom je stabilizácia skleníkových plynov a ich udržanie na úrovni, ktorá nebude škodiť pri produkcii potravín, a ktorá bude umožňovať ďalší ekonomický rozvoj udržateľným spôsobom. Zmena klímy by mala byť taká veľká, akú dokáže ekosystém spracovať a naďalej fungovať.

„Zmluvné strany dohovoru sú povinné:

- zbierať a zdieľať informácie o emisiách skleníkových plynov,
- zaviesť národné stratégie pre adresovanie emisie skleníkových plynov a adaptáciu na očakávané dopady klimatickej zmeny, vrátane poskytovania finančnej a technologickej podpory rozvojovým krajinám,
- spolupracovať pri príprave na adaptáciu a na dopady klimatickej zmeny.“¹⁸

¹⁶PROGRAM OSN PRE ŽIVOTNÉ PROSTREDIE. *Informácie o programe OSN pre životné prostredie*. [cit. 2021-11-14]. Dostupné na: <<https://www.unenvironment.org/about-un-environment/what-we-do>>

¹⁷PROGRAM OSN PRE ŽIVOTNÉ PROSTREDIE. *Zelený klimatický fond*. [cit. 2019-12-28]. Dostupné na: <<https://www.unenvironment.org/about-un-environment/funding-and-partnerships/funding-partners/green-climate-fund>>

¹⁸INFORMAČNÁ SLUŽBA OSN. *Rámcový dohovor OSN o zmene klímy*. [cit. 2019-12-28]. Dostupné na: <http://www.unis.unvienna.org/unis/sk/thematic_info_climate_change_unfccc.html>

Aktuálne je často spomínaná aj *Parížska dohoda o zmene klímy*, ktorá bola podpísaná 12. decembra 2015 a vzťahuje sa na obdobie od roku 2020. Jej cieľom je obmedziť rast globálnej teploty do konca storočia o maximálne 2 °C. V druhej polovici 21. storočia by mala byť dosiahnutá uhlíková neutralita, malo by sa teda vypustiť len toľko emisií skleníkových plynov, koľko dokážu ekosystémy zachytiť. Táto dohoda tiež zaväzuje zúčastnené krajiny prispieť na podporu aktivít spojených so znižovaním emisií, či so znižovaním množstva odpadu v životnom prostredí, v rozvojových krajinách.

Slovensko túto dohodu podpísalo v apríli 2016. Následne 4. novembra 2016 nadobudla platnosť, kedy bola ratifikovaná 55 krajinami, ktoré vyprodukujú 55 percent celkových emisií skleníkových plynov.¹⁹

V septembri 2019 Slovensko v zastúpení vtedy aktuálnym ministrom životného prostredia Lászlóm Sólymosom, podpísalo kontrakt, ktorý hovoril o tom, že Slovensko prvýkrát prispeje do tohto Zeleného klimatického fondu, a to sumou 2 milión amerických dolárov.

1.3.1 *Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj*

Je to súbor globálnych priorít pre dosiahnutie udržateľného rozvoja Organizácie spojených národov. Tieto nové globálne ciele boli dohodnuté na stretnutí v New Yorku, v septembri 2015. Hlavnými princípmi sú transformácia, integrácia a univerzálnosť. Agendu tvorí 17 cieľov udržateľného rozvoja a prepájajú sa v nej ekonomická, sociálna a environmentálna dimenzia udržateľného rozvoja. Slovensko sa tiež zaviazalo implementovať Agendu 2030 na našom území. Keďže zabezpečenie udržateľného rozvoja je možné len prostredníctvom integrácie do všetkých politík, aj MŽP SR úzko participuje na vykonávaní tejto agendy. Aktivity spojené s napredovaním v environmentálnej oblasti môžu nadväzovať na predošlé projekty, ktoré vychádzajú z Národnej stratégie trvalo udržateľného rozvoja z roku 2001. V dlhodobom horizonte sa rezort životného prostredia sústreďí na tieto body: zmena klímy, voda, ochrana biodiverzity, ochrana a trvalo udržateľné využívanie prírodných zdrojov a nakladanie s odpadmi, trvalo udržateľná spotreba a výroba s presahom na politiku obehového hospodárstva a na zelený rast.²⁰

¹⁹RADA EURÓPSKEJ ÚNIE. *Parížska dohoda o zmene klímy*. [cit. 2019-10-18]. Dostupné na: <<https://www.consilium.europa.eu/sk/policies/climate-change/timeline/>>

²⁰MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj*. [cit. 2019-10-11]. Dostupné na: <<https://www.minzp.sk/oblasti/agenda-2030/>>

1.4 Podpora ochrany životného prostredia na úrovni Európskej únie

Na medzinárodnej úrovni sa členské štáty EÚ snažia o implementáciu environmentálnej politiky a noriem EÚ do medzinárodných dohôd o ŽP a zmene klímy.

Na úrovni Európskej únie sa problematikou životného prostredia zaoberá aj UNECE – *The United Nations Economic Commission for Europe*, založená v roku 1947. Táto platforma OSN uľahčuje väčšiu hospodársku integráciu a spoluprácu medzi členskými štátmi. Podporuje krajiny pri implementovaní a vykonávaní cieľov Agendy 2030 a cieľov udržateľného rozvoja. Najvyššou predstaviteľkou tejto organizácie je Slovenka Oľga Algayerová.²¹

Finančné prostriedky z Európskej únie sú poskytované pre Slovensko prostredníctvom piatich fondov, a to Európsky fond regionálneho rozvoja, Európsky sociálny fond, Kohézny fond, Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka a Európsky námorný a rybársky fond. Práve **Kohézny fond** poskytuje dotácie a granty na dopravné a environmentálne projekty v krajinách, v ktorých je hrubý národný dôchodok na obyvateľa nižší ako 90% priemeru EÚ. V rokoch 2014-2020 poskytuje finančné prostriedky aj Slovenskej republike. Čo sa týka životného prostredia, tento fond podporuje projekty z oblasti používania obnoviteľnej energie, rozvoja železničnej dopravy a posilnenia verejnej dopravy.²²

1.4.1 Európska environmentálna agentúra ako hlavný zdroj informácií

Európska environmentálna agentúra je agentúrou Európskej únie a jej úlohou je poskytovanie dôkladných a nezávislých informácií o životnom prostredí. Jej cieľom je podpora trvalo udržateľného rozvoja poskytovaním pomoci pri dosahovaní zlepšenia životného prostredia v Európe.

Táto agentúra upozorňuje na to, že na naše zdravie vplýva kvalita životného prostredia. Nie je to len o čistote ovzdušia, kvalite vody, ale na naše zdravie pôsobí aj hluk a nebezpečné zdraviu škodlivé chemikálie. Znečistenie ovzdušia podľa tejto agentúry predstavuje najväčšie environmentálne riziko pre ľudské zdravie v Európe a súvisí

²¹EURÓPSKA HOSPODÁRSKA KOMISIA OSN. *Poslanie Európskej hospodárskej komisie OSN*. [cit. 2019-11-17]. Dostupné na: <<http://www.unece.org/mission.html>>

²²EURÓPSKA KOMISIA. *Kohézny fond*. [cit. 2019-10-10]. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/regional_policy/sk/funding/cohesion-fund/>

s množstvom chorôb ako sú srdcové ochorenia, mŕtvica, pľúcne choroby a rakovina pľúc. Vystavovanie hluku z dopravy a priemyslu vedie k podráždeniu, poruchám spánku, vysokému tlaku a srdcovocievny ochoreniam.

Kvalitu vody na kúpanie v EÚ hodnotí Európska environmentálna agentúra ako veľmi dobrú, a to vďaka investíciám do systému kanalizácie, zlepšeniam v spracovaní odpadových vôd a zníženiu znečistenia z poľnohospodárskych podnikov.²³

1.4.2 Rada pre životné prostredie – ENVI

Rada funguje na úrovni Európskej únie a zodpovedá za politiku v oblasti životného prostredia, ktorú vytvára spolu s Európskym parlamentom. Spolu s EP sa zaoberá medzinárodnými otázkami životného prostredia, a to najmä v oblasti zmeny klímy. Prijímajú právne predpisy, ktoré chránia prirodzené prostredie, udržiavajú čistotu vzduchu a vody, zabezpečujú riadne zneškodnenie odpadu. Informujú a rozširujú tak vedomosti ohľadom toxických chemických látok a pomáhajú podnikom pri prechode na udržateľné hospodárstvo.²⁴

1.5 Ako sa angažuje v tejto problematike Slovenská republika?

Stratégia štátnej environmentálnej politiky predstavuje celkovo 162 cieľov a na to nadväzujúcich programov a projektov. Tieto ciele môžeme zhrnúť do štyroch blokov:

- „environmentálna politika v ochrane ovzdušia, vôd a pred rizikovými faktormi v jadrovej bezpečnosti a odpadovom hospodárstve,
- environmentálna politika v ochrane prírody a krajiny, územnom rozvoji, ochrane a využívaní horninového prostredia, pôdy a lesa,
- environmentálna politika v ekonomike,
- environmentálna politika vo výchove, vzdelávaní, verejnej informovanosti, organizácií, riadení a koordinácií starostlivosti o životné prostredie.“²⁵

²³EURÓPSKA ENVIRONMENTÁLNA AGENTÚRA. *Životné prostredie a zdravie*. [cit. 2019-10-07]. Dostupné na: <<https://www.eea.europa.eu/sk/themes/human/intro#tab-s%C3%BAvisiace-publik%C3%A1cie>>

²⁴ RADA EURÓPSKEJ ÚNIE. *Rada pre životné prostredie*. [cit. 2020-01-28]. Dostupné na: <<https://www.consilium.europa.eu/sk/council-eu/configurations/env/>>

²⁵MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Stratégia, zásady a priority štátnej environmentálnej politiky*. [cit. 2020-01-06]. Dostupné na:

Zodpovednosť za životné prostredie nesú samozrejme všetci ľudia. Každý zanecháva po sebe určitú stopu. Je len otázne, či pozitívnu alebo negatívnu. Ak sa na to pozrieme cez inštitúcie, ktoré zabezpečujú zlepšovanie životného prostredia, ústredným orgánom štátnej správy pre tvorbu a ochranu životného prostredia je rozpočtová organizácia Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky. Svojimi príjmami a výdavkami je napojené na štátny rozpočet Slovenskej republiky. Zabezpečuje ochranu životného prostredia a to vrátane: ochrany prírody a krajiny, vodného hospodárstva, ochrany pred povodňami, ochrany akosti a množstva vôd a ich racionálneho využívania a rybárstva s akvakultúry a morského rybolovu, ochrany ovzdušia, ozónovej vrstvy a klimatického systému Zeme, ekologických aspektov územného plánovania, odpadového hospodárstva, posudzovania vplyvov na životné prostredie, zabezpečovania jednotného informačného systému o životnom prostredí a plošného monitoringu, geologického výskumu a prieskumu, ochrany a regulácie obchodu s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín, geneticky modifikovaných organizmov.²⁶

Fondy Ministerstva životného prostredia SR, ktorými napomáha k zlepšovaniu životného prostredia sú napríklad – Operačný program Kvalita životného prostredia, LIFE 2014-2020, EEGRANTS, Projekty verejno-súkromného partnerstva (PPP).

Ministerstvo životného prostredia SR je gestorom Dohovoru o biodiverzite, no spolupracujú s ním na tomto dohovore aj ďalšie inštitúcie ako Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka a Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja. Ďalej sú v tejto spolupráci zahrnuté aj odborné organizácie MŽP SR, a to Štátna ochrana prírody SR, Slovenská agentúra životného prostredia a iné záujmové združenia a organizácie ako napríklad Združenie miest a obcí, Únia miest Slovenska, Národná sieť rozvoja vidieka.²⁷

<<https://www.minzp.sk/dokumenty/strategicke-dokumenty/strategia-zasady-priority-statnej-environmentalnej-politiky.html>>

²⁶MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Štatút MŽP SR*. [cit. 2019-10-07]. Dostupné na: <<https://www.minzp.sk/files/o-nas/mzp-sr/statut/statut-ministerstva-zivotneho-prostredia-sr.pdf>>

²⁷MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Relevantné organizácie a inštitúcie SR*. [cit. 2019-10-08]. Dostupné na: <<https://www.minzp.sk/oblasti/ochrana-prirody-krajiny/medzinarodne-dohovory/dohovor-biodiverzite/relevantne-organizacie-institucie-sr/>>

1.5.1 *Environmentálne dane na Slovensku*

Každá krajina má vo svojom daňovom systéme dane, zamerané na problematiku životného prostredia. Táto daň, je dôležitým nástrojom vlád pri určovaní relatívnych cien tovarov a služieb. Je vhodné porovnať, ako je na tom Slovensko oproti iným krajinám Európskej únie.

Podľa rôznych zdrojov vieme, že daň je povinná zákonom určená platba, ktorú odvádzajú fyzické a právnické osoby štátu v určitej výške a v stanovenom termíne. Je vyberaná štátom, obcami, prípadne inými verejnoprávnymi subjektami. Čo sa týka environmentálnej dane, môžeme konštatovať, že je to daň, ktorej daňový základ tvorí fyzická jednotka niečoho, čo má negatívny vplyv na životné prostredie.²⁸

OECD rozdeľuje environmentálne dane podľa oblasti životného prostredia na: energetické výrobky, motorové vozidlá a dopravné služby, namerané alebo odhadnuté emisie, ktoré sú vypúšťané do ovzdušia a vody, znečistenie vody, látky poškodzujúce ozónovú vrstvu, odpadové hospodárstvo, hluk, hospodárenie s vodou, pôdou, lesmi, biodiverzitou a voľne žijúcimi živočíchmi.²⁹

Na Slovensku máme viac poplatkov ako daní. Dane rozdeľujeme do týchto oblastí: dane z energie, dane z dopravy, dane za znečistenie, dane zo zdrojov.

Čo sa týka poplatkov, rozdeľujeme ich na platby za znečisťovanie životného prostredia a platby za využívanie prírodných zdrojov.

Platby za znečistenie ŽP:

- ✓ znečisťovanie ovzdušia,
- ✓ poplatky za vypúšťanie odpadových vôd do povrchových vôd,
- ✓ poplatky za ukladanie odpadov.

Platby za využívanie prírodných zdrojov sú napríklad poplatky za odber podzemnej a povrchovej vody, poplatky za odber vody z verejných vodovodov. Ďalej sa do tejto kategórie platieb zahŕňajú odvody za záber poľnohospodárskej pôdy, odvody za záber lesnej pôdy, a taktiež úhrady za prieskumné územia, úhrady za dobývacie priestory, úhrady za vydobyté nerasty, úhrady za ukladanie plynov a kvapalín v prírodných horninových

²⁸INFORMAČNÝ PORTÁL REZORTU MŽP SR. *Dane s environmentálnym aspektom*. [cit. 2019-11-14]. <<https://www.enviroportal.sk/indicator/detail?id=361&print=yes>>

²⁹OECD. *Environmentálne dane*. [cit. 2019-11-14]. <<https://data.oecd.org/envpolicy/environmental-tax.htm>>

štruktúrach a podzemných priestoroch a platby za využívanie hydroenergetického potenciálu vodných tokov na vodných stavbách v správe správcu tokov.³⁰

1.5.2 *Ciele environmentálnej politiky na Slovensku*

Ciele environmentálnej politiky na Slovensku sú ďalej rozdelené na sektory. Jedným z týchto sektorov je aj odpadové hospodárstvo. Ciele alebo plány sú pre tento sektor rozdelené v Strategickom dokumente, ktorý bol schválený uznesením vlády Slovenskej republiky v septembri 1993, do 11 bodov.

- ✓ „zníženie produkovaného množstva nebezpečných odpadov a zneškodňovanie nevhodne skladovaných nebezpečných odpadov, vybudovanie systému kontajnerizácie a siete recyklačných stredísk nebezpečných odpadov,
- ✓ zvýhodnením a zavedením separovaného zberu druhotných surovín, s predpokladom zníženia množstva komunálnych odpadov, minimalizovanie negatívneho vplyvu odpadov a zabezpečenie ich maximálneho zhodnotenia vo forme druhotných surovín,
- ✓ zavedenie separovaného zberu problémových látok, vybudovanie dotriedňovacích zariadení odpadov slúžiacich na separáciu druhotných surovín, vytvorenie sústavy riadených skládok odpadov a spaľovní na zneškodňovanie nevyužitých odpadov,
- ✓ zneškodňovanie komunálnych odpadov na skládkach, ktoré vyhovujú technickým podmienkam a neohrozujú životné prostredie,
- ✓ zabránenie dovozu nebezpečných odpadov, uplatnenie právnych nástrojov, ktoré budú pôsobiť preventívne a nepripustia nad prístupnú mieru činnosti ohrozujúce a poškodzujúce odpadmi životné prostredie,
- ✓ budovanie siete regionálnych zneškodňovacích zariadení pre odpady zo zdravotníctva a ich zneškodňovanie,
- ✓ systematická sanácia a rekultivácia priestorov skládok odpadov ohrozujúcich životné prostredie a zníženie znečistenia životného prostredia a prípustnú mieru v regiónoch a postupne v celej SR,

³⁰INFORMAČNÝ PORTÁL REZORTU MŽP SR. *Ekonomické nástroje*. [cit. 2020-01-28].

Dostupné na: <<https://www.enviroportal.sk/environmentalne-temy/starostlivost-o-zp/ekonomicke-nastroje>>

- ✓ vytipovanie geologicky vhodných miest na budovanie riadených skládok odpadov,
- ✓ vypracovanie a realizovanie Programov odpadového hospodárstva na všetkých úrovniach a zhodnotenie ich účinnosti,
- ✓ spracovanie a využívanie biologických odpadov na organické hnojivá,
- ✓ dobudovanie komplexného monitorovacieho a informačného systému životného prostredia.“³¹

Po 27 rokoch môžeme posúdiť splnenie týchto cieľov, prípadne usúdiť absenciu očakávaných zmien.

³¹MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Stratégie, zásady a priority štátnej environmentálnej politiky*. [cit. 2020-01-06]. Dostupné na: <<https://www.minzp.sk/dokumenty/strategicke-dokumenty/strategia-zasady-priority-statnej-environmentalnej-politiky.html>>

2 Cieľ práce

Objektom skúmania našej práce je problematika financovania životného prostredia, ako dôležitá súčasť ochrany tejto oblasti. Cieľom našej práce je vymedzenie postavenia životného prostredia v ekonomike Slovenska, kde chceme popísať a analyzovať financovanie životného prostredia na Slovensku.

Keďže je problematika životného prostredia rozsiahlou témou, ktorá pokrýva mnoho podoblastí, pre našu prácu sme si vybrali ako čiastkový cieľ analýzu oblasti odpadového hospodárstva, na ktorú sa zameriavame a snažíme sa poukázať na narábanie s odpadom na Slovensku. Graficky spracovávame problematiku financovania životného prostredia, ale aj problematiku odpadov.

V našej práci chceme poukázať na význam životného prostredia, čo je našim ďalším čiastkovým cieľom. Je potrebné poukázať na nutnosť inovácií a investícií v tejto oblasti.

2.1 Metodika a metódy skúmania

Pri spracovaní našej práce sme využili zber údajov a rešerš. Tvorba teoretickej časti pozostávala zo získavania aktuálnych informácií v oblasti životného prostredia na Slovensku z dostupných knižných a internetových zdrojov, ako sú správy o stave ŽP, štátny rozpočet a rozpočet kapitoly MŽP SR, monografie, články a oficiálne stránky inštitúcií. Získané dáta sme triedili a použili tie najpodstatnejšie, ktoré nám poskytli detailnejší pohľad na našu tému.

V aplikačnej časti sme využili informácie a údaje z rôznych publikácií Európskej únie, Európskeho parlamentu, Ministerstva životného prostredia SR a Ministerstva financií SR. Použili sme aj aktuálne prieskumy a štatistiky zo Štatistického úradu Slovenskej republiky a z Eurostatu. Z hodnôt vybraných veličín sme svojpomocne spracovali grafické zobrazenia a niektoré údaje sme spracovali do tabuľky. Ku každému grafu sme pridalí popis a zhrnuli sme zistenia z neho vyplývajúce. Zanalyzovali sme vývoj dát v čase a porovnali údaje medzi krajinami. Z vybraných publikácií sme vybrali ciele a nástroje, ktorými chcú inštitúcie bojovať za zlepšenie ochrany ŽP.

V aplikačnej časti sme využili metódu indukcie, syntézy a analýzy. Zhrnuli sme získané údaje a zhodnotili aktuálnu situáciu v danej oblasti. Taktiež sme spracovali dáta ohľadom inštitúcií, programov a fondov, ktoré priamo súvisia s financovaním životného

prostredia. Do našej práce sme zahrnuli aj informácie zo strany OSN a EÚ, ktoré predpokladajú napredovanie krajín do budúcnosti v oblasti životného prostredia. Pri vyberaní informácií z publikácií, ktoré popisujú budúce smerovanie ochrany ŽP sme sa tiež zamerali na odpadové hospodárstvo, recykláciu a zhodnotenie odpadov.

V závere sme sa pokúsili zhrnúť všetky zistenia a navrhli sme niekoľko odporúčaní na efektívnejšiu ochranu životného prostredia.

3 Výsledky práce a diskusia

V tejto časti našej práce sa zameriame na inštitúcie, programy a fondy, ktoré napomáhajú presunu finančných prostriedkov z EÚ na Slovensko a neskôr aj k ľuďom. Následne sa zameriame všeobecne na financovanie životného prostredia z rozpočtu SR, z Európskej únie a z daní a poplatkov, Pozrieme sa na odpadové hospodárstvo na Slovensku a na to ako by malo vyzerat' životné prostredie podľa OSN a EÚ do roku 2050.

3.1 Inštitúcie, programy a fondy pomáhajúce Slovensku chrániť a zlepšovať životné prostredie

Financovanie životného prostredia nie je len vecou ministerstva životného prostredia SR. Na tomto procese sa zúčastňujú aj ďalšie inštitúcie a organizácie.

3.1.1 *Slovenská inšpekcia životného prostredia*

SIŽP je podstatným orgánom pri presadzovaní environmentálnej politiky do praxe a pri implementovaní environmentálnych pravidiel a požiadaviek. Cieľom tohto orgánu je ochrana životného prostredia, ktoré je čisté a zdraviu neškodlivé. Samozrejmosťou je trvalo udržateľný rozvoj spoločnosti a ekonomiky.

Podľa zákona NR SR č. 525/2003 Z. z. o štátnej správe starostlivosti o životné prostredie a o zmene, a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov je SIŽP odborným kontrolným orgánom, ktorý:

- vykonáva štátny dozor vo veciach starostlivosti o životné prostredie v rozsahu a za podmienok ustanovených osobitnými predpismi,
- ukladá pokuty vo veciach starostlivosti o životné prostredie,
- vykonáva miestnu štátnu správu na úseku integrovanej prevencie a kontroly znečisťovania životného prostredia podľa osobitného predpisu,
- vykonáva ďalšiu činnosť vo veciach starostlivosti o životné prostredie v rozsahu osobitných predpisov,
- vykonáva činnosť kontrolného orgánu podľa osobitných predpisov,

- vykonáva štátny dozor vo veciach dosiahnutia cieľov štátnej environmentálnej politiky na celoštátnej úrovni a na regionálnej úrovni akciami, na ktoré bola poskytnutá podpora z Environmentálneho fondu.

„Úlohou je chrániť a zlepšovať životné prostredie ako cenné aktívum pre občanov SR. Efektívna ochrana zdravia ľudí a životného prostredia prostredníctvom povol'ovacej činnosti SIŽP a výkonu štátneho dozoru nad dodržiavaním právnych predpisov v oblasti práva životného prostredia.“³²

Medzi strategické ciele patrí:

- ***Dôveryhodný inšpekčný a povol'ovací orgán***, ktorého výsledkom by malo byť to, že podnikateľským subjektom sa neoplatí porušovať pravidlá a byť za to sankciovaní, bude to pre nich ekonomicky neatraktívne a vhodnejším riešením bude zaviesť opatrenia, ako platiť pokuty. Zmena má byť aj v tom, že SIŽP bude mať legislatívne postavenie pri presadzovaní environmentálnej legislatívy.
- ***Efektívny orgán postihovania environmentálnych deliktov*** – v tomto ciele je zahrnuté posilňovanie schopností a kapacity inšpektorov SIŽP, a tak tiež využívanie informačných systémov v rezorte. S tým súvisí aj uľahčenie zasielania podnetov od verejnosti a tým aktívne zapojenie ľudí do ochrany životného prostredia.
- ***Reagujúci na kľúčové environmentálne výzvy SR*** – najväčším súčasným problémom je odpadový manažment, kvalita ovzdušia a ochrana lesných ekosystémov. Zmenou má byť aj uzatvorenie starých skládok, ktoré nie sú v súlade so smernicou EP a Rady o skládkach.
- ***Zlepšenie organizačného fungovania a medzinárodnej spolupráce*** – posilnenie medzinárodnej spolupráce SIŽP za účelom zlepšenia kvality procesov. Zmenou má byť vytvorenie vnútorného právneho predpisu.

SIŽP sa snaží o kompletný systém environmentálneho dohľadu, a to projektom – Zefektívnenie štátneho dozoru v starostlivosti o životné prostredie.³³

³²SLOVENSKÁ INŠPEKCIA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA. *Koncepcia pre ďalšie smerovanie SIŽP*. [cit. 2020-01-15]. Dostupné na: <<https://www.sizp.sk/sizp/o-nas>>

³³SLOVENSKÁ INŠPEKCIA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA. *Činnosti SIŽP*. [cit. 2020-01-15]. <<https://www.sizp.sk/sizp/cinnost-sizp>>

3.1.2 Recyklačný fond – rozšírená zodpovednosť výrobcov

V minulosti fungoval na Slovensku aj recyklačný fond. Bol to neštátny účelový fond, ktorý od 1. januára 2002 slúžil na sústredovanie finančných prostriedkov od dovozcov a výrobcov komodít stanovených zákonom a ich následné poskytnutie na podporu zberu, zhodnotenia a spracovania opotrebovaných pneumatík, viacvrstvových kombinovaných materiálov, elektrických a elektronických zariadení, plastov, papiera, skla, vozidiel, kovových obalov. Od 31. decembra 2016 je tento fond zrušený a tým zanikla povinnosť výrobcov a dovozcov platiť príspevok do recyklačného fondu, a nahradila ju rozšírená zodpovednosť výrobcov. Ide o súhrn povinnosti výrobcu určitého výrobku vzťahujúcich sa na výrobok počas všetkých fáz jeho životného cyklu.

Dôvodom na zrušenie recyklačného fondu bola potreba zosúladiť slovenského práva s právom EÚ a zavedenie nových podmienok do odpadového hospodárstva Slovenskej republiky. Tieto podmienky by mali byť porovnateľné s podmienkami v ostatných krajinách EÚ.³⁴

Podľa portálu Slovensko.sk, je rozšírená zodpovednosť výrobcov – „režim zodpovednosti za niektoré odpady, kde hlavným nositeľom zodpovednosti za odpad z daného výrobku je výrobca tohto výrobku v súlade so zákonom NR SR číslo 79/2015 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Táto zodpovednosť sa vzťahuje len na výrobcov vyhradených výrobkov a zahŕňa požiadavky na vlastnosti vyhradených výrobkov ustanovené v zákone o odpadoch a v zákone o ekodizajne, na informovanie o zložení vyhradeného výrobku a o nakladaní s prúdom odpadu z týchto výrobkov, na zabezpečenie nakladania s vyhradeným prúdom odpadu a na zabezpečenie finančného krytia uvedených činností.“³⁵

3.1.3 Environmentálny fond poskytujúci finančné prostriedky na plnenie cieľov environmentálnej politiky

Environmentálny fond bol zriadený zákonom NR SR číslo 587/2004 o Environmentálnom fonde a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších

³⁴ODPADY PORTAL. *Ako bude zanikať recyklačný fond.* [cit. 2020-01-20]. Dostupné na: <<https://www.odpady-portal.sk/Dokument/102611/ako-bude-zanikat-recyklacny-fond.aspx>>

³⁵SLOVENSKO.SK. *Rozšírená zodpovednosť výrobcov.* [cit. 2020-01-20]. Dostupné na: <https://www.slovensko.sk/sk/agendy/agenda/_rozsirena-zodpovednost-vyr/>

predpisov. Tento zákon nadobudol účinnosť 01.01.2015. Tento fond spravuje Ministerstvo životného prostredia a je to samostatná právnická osoba so sídlom v Bratislave. Hlavnou úlohou fondu je poskytovanie finančných prostriedkov žiadateľom vo forme dotácií alebo úverov, ktorými sú podporované projekty zamerané na plnenie cieľov environmentálnej politiky.³⁶

Fond na financovanie svojej činnosti využíva vlastné zdroje, ktoré nachádzame v §3, vyššie spomínaného zákona o environmentálnom fonde. Sú nimi napríklad pokuty uložené orgánmi štátnej správy starostlivosti o životné prostredie, výnosy z verejných zbierok, poplatky za vypúšťanie odpadových vôd do povrchových vôd, poplatky za znečisťovanie ovzdušia, nenávratné podpory, splátky návratnej podpory, príjmy z poplatkov za uloženie odpadov podľa osobitného predpisu.³⁷

3.1.4 Kvalita životného prostredia ako operačný program zastrešujúci všetky oblasti životného prostredia

Riadiacim orgánom tohto programu je MŽP SR a prebieha v období rokov 2014 - 2020. Tento program zastrešuje rôzne projekty, na ktoré čerpá peniaze z európskych štrukturálnych a investičných fondov a z Kohézneho fondu. Cieľom tohto programu je podpora udržateľného a efektívneho využívania prírodných zdrojov, zabezpečujúcich ochranu životného prostredia, aktívna adaptácia na zmenu klímy a podpora energeticky efektívneho nízkouhlíkového hospodárstva.

Tento operačný program má prioritné osi, ktoré sa ďalej delia na investičné priority. **Prioritnou osou číslo jeden** je udržateľné využívanie prírodných zdrojov prostredníctvom rozvoja environmentálnej infraštruktúry. Os číslo jeden má tieto investičné priority:

- ✓ Investovanie do sektora odpadového hospodárstva s cieľom splniť požiadavky environmentálneho acquis Únie a pokryť potreby, ktoré členské štáty špecifikovali v súvislosti s investíciami nad rámec uvedených požiadaviek.
- ✓ Investovanie do sektora vodného hospodárstva s cieľom splniť požiadavky environmentálneho acquis Únie a pokryť potreby, ktoré členské štáty špecifikovali v súvislosti s investíciami nad rámec uvedených požiadaviek.

³⁶ENVIRONMENTÁLNY FOND. *Poslanie environmentálneho fondu*. [cit. 2020-01-21].

Dostupné na: <<http://www.envirofond.sk/sk/o-nas>>

³⁷ Zákon NR SR č. 587/2004 Z. z. Zákon o Environmentálnom fonde a o zmene a doplnení niektorých predpisov. [cit. 2019-10-09]. Dostupné na: <<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2004/587/>>

- ✓ Ochrana a obnova biodiverzity a pôdy a podpora ekosystémových služieb, a to aj prostredníctvom sústavy Natura 2000 a zelenej infraštruktúry.
- ✓ Prijímanie opatrení na zlepšenie mestského prostredia, revitalizácie miest, oživenie a dekontaminácie opustených priemyselných areálov.

Prioritnou osou číslo dva je adaptácia na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy so zameraním na ochranu pred povodňami. Investičnou prioritou je podpora investícií na prispôsobenie sa zmene klímy vrátane ekosystémových prístupov.

Prioritná os číslo tri je podpora riadenia rizík, riadenia mimoriadnych udalostí a odolnosti proti mimoriadnym udalostiam ovplyvneným zmenou klímy. Investičnou prioritou je podpora investícií na riešenie osobitných rizík, zabezpečiť predchádzanie vzniku katastrof a vyvíjanie systémov zvládania katastrof.

Prioritnou osou číslo štyri je energetický efektívne nízkouhlíkové hospodárstvo vo všetkých sektoroch. Táto štvrtá os sa zameriava na priority ako je podpora výroby a distribúcie energie z obnoviteľných zdrojov, podpora energetickej efektívnosti a využívanie energie z obnoviteľných zdrojov v podnikoch, podpora energetickej efektívnosti, inteligentného riadenia a využívania energie z obnoviteľných zdrojov vo verejných infraštruktúrach vrátane verejných budov a sektore bývania. Ďalej je to podpora nízkouhlíkových stratégií pre všetky typy území, najmä pre mestské oblasti, vrátane podpory udržateľnej multimodálnej mestskej mobility adaptačných opatrení, ktorých cieľom je zmiernenie zmeny klímy a na podpora využívania vysoko účinnej kombinovanej výroby tepla a elektrickej energie na základe dopytu po využiteľnom teple.

Prioritná os číslo päť je technická podpora.³⁸

Do tohto operačného programu sú zapojené viaceré ministerstvá a orgány, ako napríklad MŽP SR, Slovenská agentúra životného prostredia, Slovenská inovačná energetická agentúra, Ministerstvo vnútra SR, Úrad vlády SR a v neposlednom rade Ministerstvo financií.

³⁸ MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SR. *Operačný program kvalita životného prostredia*. 2014. [online] s. 41-65. [cit. 2019-10-09]. Dostupné na: <https://www.opzp.sk/wp-content/uploads/OPKZP_schvaleny-EK_s_logom.pdf>

3.1.5 Program LIFE zaoberajúci sa efektívnym využívaním zdrojov a ochranou klímy

Program LIFE bol vytvorený na úrovni Európskej únie v roku 1992 na ochranu životného prostredia a klímy. Zriadený bol nariadením Európskeho parlamentu a Rady EÚ. Na Slovensko sa dostal ako program LIFE+ 2007 - 2013, od roku 2014 sa v ňom pokračovalo pod názvom LIFE 2014 – 2020. Pre toto obdobie má na úrovni EÚ rozpočet 3,4 miliardy Eur. Európska komisia do budúcnosti navrhla zvýšenie rozpočtu na 5,4 miliárd eur. Konkrétne by to znamenalo 1 miliardu eur pre prírodu a biodiverzitu a 1 miliardu pre podprogram prechodu na čistú energiu. V súčasnosti je teda na Slovensku rozdelený na dva podprogramy:

- ✓ *Podprogram Životného prostredia* zahŕňa: životné prostredie a efektívne využívanie zdrojov, prírodu a biodiverzitu a správu a informovanie v oblasti životného prostredia.
- ✓ *Podprogram Ochrana klímy* zahŕňa zmierňovanie zmeny klímy, adaptáciu na zmenu klímy a správu a informovanie v oblasti klímy.

Cieľom tohto programu je aj prispievanie k prechodu na nízkouhlíkové hospodárstvo. Prispievanie k všeobecnej ochrane životného prostredia a zlepšovanie jeho kvality a samozrejme podpora inovatívnych technológií v tejto oblasti. Taktiež zastavenie a zvrátenie straty biodiverzity, podpora a urýchľovanie zmeny pri tvorbe a vykonávaní politik týkajúcich sa ochrany ŽP.

Do budúcnosti je tento program pripravovaný pre roky 2021 – 2027. Koncom roku 2019 prebehla konferencia, na ktorej bola riešená budúcnosť tohto programu a výsledkom je viac ako 150 nápadov na vylepšenie. Pozornosť bola upriamená aj na súdržnosť politik pri vykonávaní a integrácii činnosti tohto projektu. Potrebu vidia aj v tvorbe systematickejších a dlhodobějších rámcov a záväzných cieľov. Jedným z bodov jednaní bolo aj to, že každá európska krajina má iné potreby a perspektívy do budúcnosti, preto je potrebné zamerať sa na nich jednotlivo, nie len ako na celok. Novou stratégiou má byť orientácia procesu zdola nahor viac ako v minulosti. To znamená zapojenie občanov do diania, posilniť ich postavenie v prírode a biodiverzite, pričom je veľký dôraz kladený na spotrebu a plytvanie potravinami. Ide o aktívnu účasť občanov na spoločnom procese

vytvárania. Taktiež je dôležité, aby nikto nezostal v úzadí, čiže orientácia na cieľovú skupinu – mladí ľudia.

V novom období by sa mali dva hlavne podprogramy deliť na špecifickejšie oblasti. Podprogram životné prostredie sa bude deliť na oblasť prírody a biodiverzity a obehové hospodárstvo a podprogram ochrana klímy sa bude zaoberať zmiernením zmeny klímy a prechodom na čistú energiu. Zvýšenie ma nastať aj v percentuálnom podiele rozpočtu, ktorý je poskytovaný formou grantov z aktuálnych 81% na 85%. Získane informácie z tohto podujatia a z ďalších stretnutí budú použité na definovanie cieľov pre viacročný program LIFE 2021 – 2024, ktorý by mal byť prijatý do konca roka 2020.³⁹

Ak sa pozrieme na obdobie od vzniku tohto programu, od roku 1992, zo Slovenska bol prvýkrát požiadaný grant v roku 2003 a od vtedy bolo získaných 38 grantov na projekty v environmentálnej oblasti. Projekt, ktorý bol schválený na úrovni Európskej komisie môže požiadať aj o spolufinancovanie zo štátneho rozpočtu SR.⁴⁰

3.1.6 Eliminácia ekonomických a sociálnych rozdielov medzi krajinami prostredníctvom EEGRANTS

Prostredníctvom Grantov EHP a Nórska poskytujú Nórsko, Lichtenštajnsko a Island od roku 1994 finančné prostriedky krajinám EÚ, ktorých HDP na obyvateľa je nižší ako 90 percent priemeru EÚ. SR je prijímateľom príspevkov od roku 2004, keď sa stala súčasťou EÚ a Európskeho hospodárskeho priestoru. Hlavným dôvodom prečo Granty EHP a Nórsko poskytujú tieto príspevky je to, že chcú prispievať k znižovaniu ekonomických a sociálnych rozdielov medzi krajinami EHP a chcú posilňovať spoluprácu medzi štátmi. Projekty sú financované z dvoch mechanizmov, a to Nórsky finančný mechanizmus a Finančný mechanizmus EHP. Na financovaní projektov sa podieľa aj štátny rozpočet SR a to do výšky 15 percent.⁴¹ Programy sú zamerané na rôzne oblasti pôsobenia ako je podnikanie v oblasti kultúry, chudoba, rozvoj obchodu. Z programov pre aktuálne obdobie sme vybrali na bližší

³⁹EURÓPSKA KOMISIA. *The future of the LIFE programme 2019*. [elektronický zdroj]. [cit. 2020-01-23]. ISBN: 978-92-76-10630-2. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/easme/sites/easme-site/files/life_conference_report_v7.pdf>

⁴⁰EURÓPSKA KOMISIA. *LIFE program: Prehľad projektov za SR*. [cit. 20-03-12].

Dostupné na: <<https://ec.europa.eu/environment/life/project/Projects/index.cfm?fuseaction=home.search&cfid=2443123&cftoken=15aeacfdaf4a69-BA95CD3D-EA2B-C46F-9590B3FA023B8B98>>

⁴¹GRANTY EHP A NÓRSKA. *Úrad vlády SR: Základné informácie o grantoch*. [cit. 2020-03-15]. Dostupné na: <<https://www.eeagrants.sk/zakladne-informacie/>>

opis program, ktorý sa zaoberá životným prostredím. Ide o program s názvom: „Zmierňovanie a prispôsobovanie sa zmene klímy.“ Na tento program poskytol finančný príspevok Finančný mechanizmus vo výške 5 500 000 Eur, Nórsky finančný mechanizmus vo výške 11 000 000 Eur a Štátny rozpočet SR poskytol príspevok vo výške 2 823 530 Eur. Zameranie programu sa delí na dva výstupy.

- ✓ „Zvýšená odolnosť voči zmene klímy a schopnosť reagovať na zmenu klímy v cieľových oblastiach“ – výzvy na zmierňovanie a prispôsobenie sa zmene klímy a tiež na zvyšovanie povedomia o zmene klímy (primárnym cieľom sú základné a stredné školy).
- ✓ „Zvýšená schopnosť cieľových ekosystémov prispôbiť sa zmene klímy“ – výzva na predkladanie projektov zameraných na obnovu degradovaných mokradňových ekosystémov.⁴²

3.1.7 Program predchádzania vzniku odpadu Slovenskej republiky

Ak sa zameriame na odpadové hospodárstvo zisťujeme, že na Slovensku máme aj program predchádzania vzniku odpadu, čo je najefektívnejší spôsob znižovania celkového množstva odpadu. Plány tohto programu sú naviazané na Akčný plán EÚ pre obehové hospodárstvo na Európsku stratégiu pre plasty v obehovom hospodárstve a tiež na Agendu 2030 pre udržateľný rozvoj. Z toho potom vyplývajú aj ciele, ktoré má Slovensko stanovené do roku 2025 alebo až do roku 2030. Hlavným cieľom je: „posun od materiálového zhodnocovania k predchádzaniu vzniku odpadu.“ Hodnota materiálov sa má uchovávať v hospodárstve čo najdlhšie a tým sa minimalizuje aj vznik odpadu. Opatrením k naplneniu tohto cieľa je napríklad prepojenie aktivít týkajúcich sa vzniku odpadu v agende 2030 s aktivitami z Národného investičného plánu Slovenskej republiky 2018 – 2030. Zároveň by malo dôjsť k zvýšeniu poplatkov za ukladanie odpadov na skládky odpadov (v rámci novely zákona v decembri 2022). Presadzovanie tejto problematiky v ďalších dokumentoch pre dotknuté rezorty a samozrejme cieľom je aj zvýšenie informovanosti prostredníctvom vzdelávacích a informačných kampaní zameraných na predchádzanie vzniku odpadu.

⁴²GRANTY EHP A NÓRSKA. Úrad vlády SR: Informácie o programe SK-klíma. [cit. 2020-03-15] Dostupné na: <<https://www.eeagrants.sk/programy/klimaticke-zmeny/>>

Uplatňovať by sa mali aj princípy zeleného verejného obstarávania a smerovanie k povinnému elektronickému zelenému obstarávaniu.

V Programe predchádzania vzniku odpadu Slovenskej republiky sa MŽP SR zaoberá jednotlivo viacerými druhmi odpadu. Ide o zmesový komunálny odpad, biologický rozložiteľný komunálny odpad, odpad z potravín, papiera, objemný odpad, plasty a obaly, stavebné odpady, nebezpečné odpady a odpady z ťažobného priemyslu. Pri všetkých druhoch odpadu sa zameriavajú na podobný cieľ a to je znižovanie jeho množstva, recyklácia, opakované použitie a taktiež efektívne triedenie. Len správne vytriedený odpad môže byť recyklovaný a len správne vytriedený odpad neznehodnocuje ďalšie odpady. Základom je znížiť množstvo komunálneho odpadu, čo vieme dosiahnuť správnym triedením, a tak neskončí na skládke také množstvo odpadu ako dnes. Podľa zistení MŽP SR to bolo v roku 2016 Slovensko vyprodukovalo 1 184 729 ton zmesového komunálneho odpadu, čo tvorí 60% z celkového množstva komunálneho odpadu. Z tohto množstva skončilo na skládkach 87% a iba 13% bolo energicky zhodnotených. Toto je priestor na zlepšenie. Cieľom do roku 2025 je znížiť toto množstvo zmesového komunálneho odpadu o polovicu oproti roku 2016.⁴³

3.2 Odpadové hospodárstvo na Slovensku – likvidácia, recyklácia, zhodnocovanie odpadov

Ako sme už v úvode spomínali, pre rozsiahlosť témy životného prostredia, sme sa rozhodli zamerať na problematiku odpadového hospodárstva. Najskôr sa v tejto časti pozrieme na odpadové hospodárstvo na Slovensku.

Podľa zákona NR SR číslo 79/2015 Z. z. o odpadoch, je odpadové hospodárstvo: „súbor činností zameraných na predchádzanie a obmedzovanie vzniku odpadov a znižovanie ich nebezpečnosti pre životné prostredie a na nakladanie s odpadmi v súlade s týmto zákonom.“⁴⁴

Pomerne veľkú časť znečisťovania prostredia tvoria odpady. Množstvo odpadu rastie stále viac a je potrebné s tým niečo robiť. Aktuálna je téma triedenia odpadu, zmena „fast fashion“ (rýchlej módy) za „slow fashion“ (pomalú módu), kedy by mali ľudia nakupovať menej nekvalitného oblečenia za nízku cenu a investovať radšej do kvality za vyššiu cenu,

⁴³ MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SR. *Program predchádzania vzniku odpadu Slovenskej republiky 2019 – 2025*. Bratislava, 2018. [cit. 2020-03-27]. Dostupné na: <www.rokovania.gov.sk>

⁴⁴ Dostupné na: <<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2015/79/20190101.html>>.

ktorá vydrží dlhšie, a teda nakupovať menej. Problémom je aj množstvo plastov, ktoré sa dajú nahradiť inými materiálmi prípadne opakované používanie tých istých obalov, výrobkov z plastu. Na trhu sa zviditeľňujú obchody, kde si môžeme nakúpiť bez obalov, prípadne použiť vlastné vrecká, čím znižujeme používanie plastových obalov. Za zmienku stojí aj množstvo vyrobenej elektroniky, ktorá je mnohokrát zbytočná. Je vyrobené nezmyselné množstvo druhov jednotlivých výrobkov. Elektronika sa vyrába s krátkou dobou použitia a je to spotrebný tovar, ktorý obmieňame pomerne často. Technický pokrok ide rýchlym tempom vpred, a tým pádom výrobcovia stále vyrábajú niečo nové. Vzniká potom veľké množstvo odpadu, ktoré nie je možné recyklovať.

Podstatné je, ako krajina pristupuje k likvidácii odpadu. Niektoré krajiny pristupujú k tomuto problému zodpovedne a riešia likvidáciu odpadu v krajine dostupnými spôsobmi, iné zase vyvážajú odpad do iných krajín, pretože je to pre nich lacnejšie ako likvidácia vo vlastnej krajine. Pre životné prostredie je najlepšie znižovať celkové množstvo odpadu, no ďalším riešením je aj správna likvidácia. Najskôr je však nutné využiť možnosť opätovného použitia výrobku a následne pristupujeme k možnosti recyklácie. Ak nie je možné výrobok recyklovať, môže byť použitý na výrobu energie spaľovaním, či zneškodňovanie skladovaním. K cieľu znižovania celkového množstva odpadu patrí aj cieľ znižovania množstva odpadu na skládkach a k tomu vedie cesta recyklácie.

3.2.1 Programy odpadového hospodárstva ako základný pilier problematiky odpadov

Programy odpadového hospodárstva vypracováva Ministerstvo životného prostredia, takže sú definované v zákone NR SR č. 79/2015 Z. z., - zákon o odpadoch. Prvým programom je Program predchádzania vzniku odpadu, ktorého cieľom je zabránenie korelácií medzi hospodárskym rastom a negatívnymi environmentálnymi vplyvmi. Druhým programom je Program odpadového hospodárstva Slovenskej republiky, kde je charakteristika aktuálneho stavu, opis existujúcich systémov, cieľové smerovanie, opatrenia na zefektívnenie tejto oblasti, návrhy a rozsah finančnej náročnosti programu. Tretím programom je Program držiteľa polychlórovaných bifenylov. Tento program je povinný vypracovať držiteľ polychlórovaných bifenylov, u ktorého sa nachádza tento druh odpadu

alebo zariadenie obsahujúce tento odpad. Program je následne vypracovaný so zameraním na dekontamináciu tohto druhu odpadu a vecí s ním súvisiace.⁴⁵

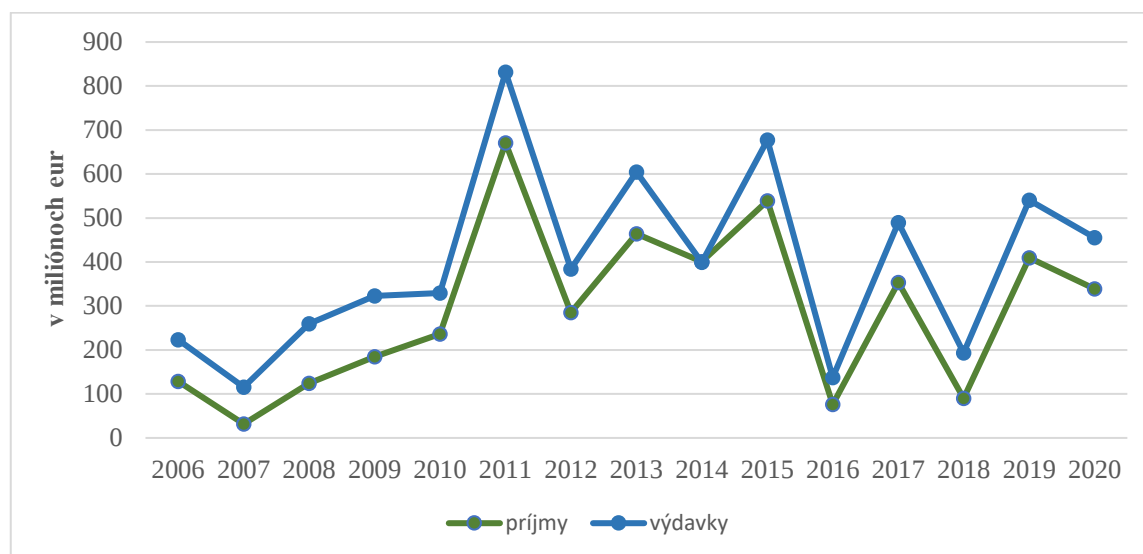
3.3 Finančné prostriedky získané na vylepšovanie životného prostredia našej krajiny

Slovenska republika má na ochranu životného prostredia, okrem vlastných finančných prostriedkov k dispozícii aj prostriedky z Európskej únie. Tieto prostriedky plynú do štátneho rozpočtu a to konkrétne do rozpočtu Ministerstva životného prostredia.

3.3.1 *Príjmy a výdavky rozpočtu Ministerstva životného prostredia*

V grafe číslo 1 vidíme vývoj príjmov a výdavkov Ministerstva životného prostredia SR od roku 2006 do roku 2019. Pod príjmami, sa skrývajú príjmy z rozpočtu Slovenskej republiky a tak tiež prostriedky z rozpočtu Európskej únie. Prevažne najväčšiu časť výdavkov tejto rozpočtovej kapitoly tvoria výdavky na spolufinancovanie. Ďalšími zložkami výdavkov sú výdavky na mzdy a platy a kapitálové výdavky. Môžeme konštatovať, že príjmy sú pravidelne každý rok nižšie ako výdavky.

Graf 1 *Príjmy a výdavky MŽP SR*

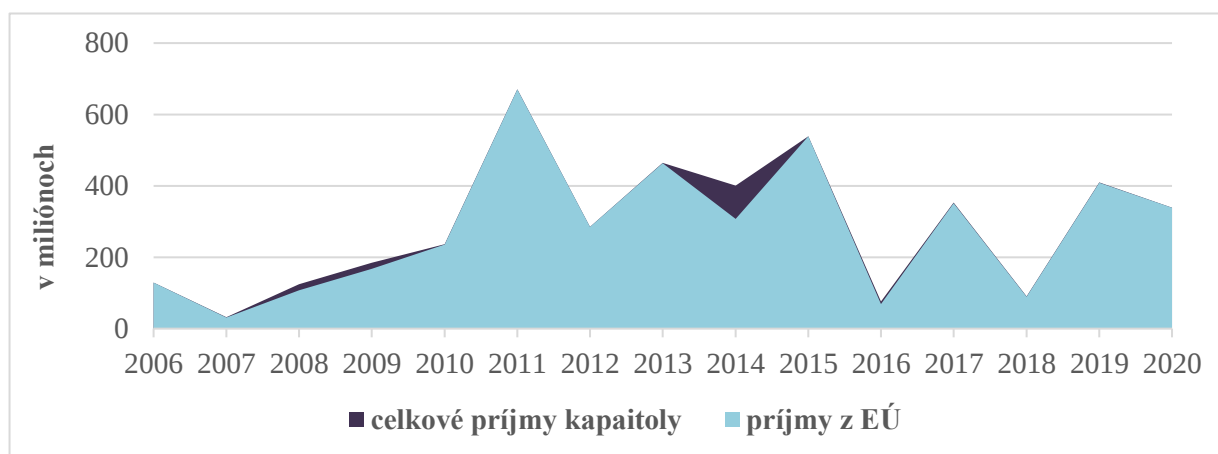
Zdroj: vlastné spracovanie podľa rozpočtu MŽP SR. Dostupné na: < <http://www.rozpocet.sk> >

⁴⁵INFORMAČNÝ PORTÁL MŽP SR. *Programy odpadového hospodárstva*. [cit. 2020-01-27]. Dostupné na: <<https://www.enviroportal.sk/verejna-sprava/odpad/programy-odpadoveho-hospodarstva>>

V rámci príjmov sú aj príjmy z rozpočtu Európskej únie. Podľa Európskej komisie vieme, že: „Jeho cieľom je znížiť hospodársku a sociálnu nesúrodosť a podporovať trvalo udržateľný rozvoj.“⁴⁶

Taktiež jedným zo zdrojov príjmov je aj Európsky fond regionálneho rozvoja. Tento fond sa zaoberá nerovnosťami medzi regiónmi a na posilnenie hospodárskej, sociálnej a územnej súdržnosti v Európskej únii. Zameriava sa na tieto oblasti: inovácie a výskum, digitálna agenda, podpora malých a stredných podnikov, nízko uhlíkové hospodárstvo.⁴⁷ Tieto dva fondy, tvoria prostriedky z EÚ, ktoré vidíme na grafe číslo 2. V grafe vidíme, že celkové príjmy tejto rozpočtovej kapitoly sú tvorené najmä z príjmov z Európskych fondov. Najväčší rozdiel vidíme v roku 2014, kde príjmy z rozpočtu Slovenskej republiky, tvorili pomerovo najväčšiu časť v porovnaní s ostatnými rokmi.

Graf 2 Príjmy kapitoly MŽP SR

Zdroj: vlastné spracovanie podľa rozpočtu SR a rozpočtu MŽP SR. Dostupné na: <<http://www.rozpocet.sk>>

3.3.2 Zdroje získane z daní a poplatkov na Slovensku a v iných krajinách

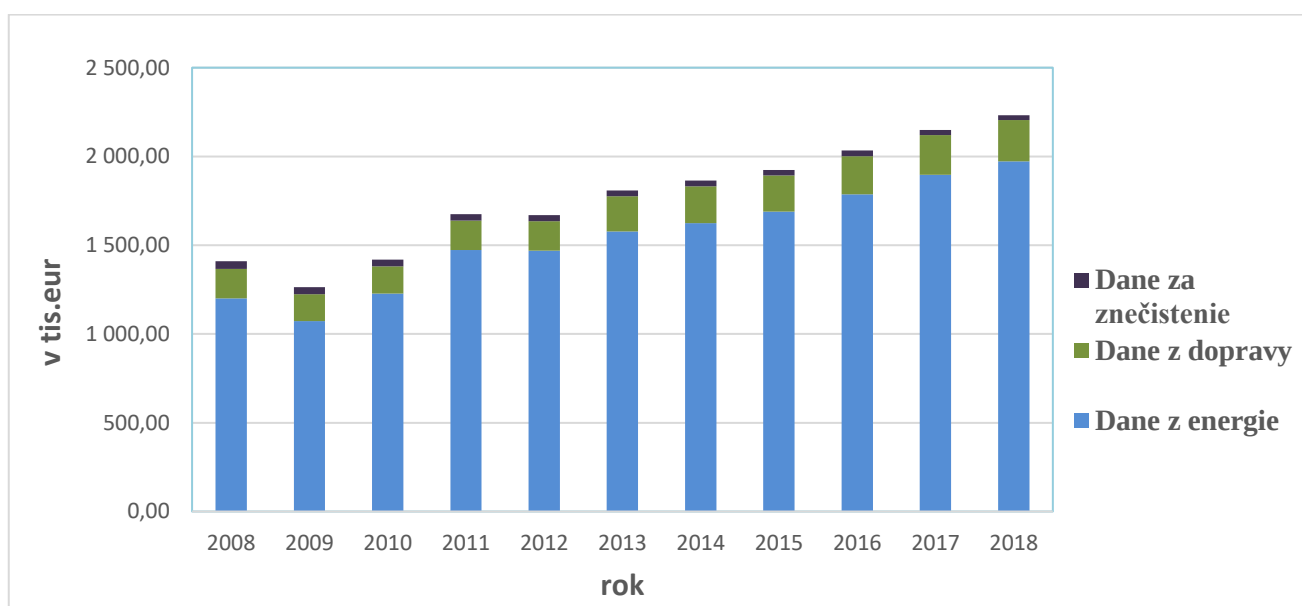
Dane sú dôležitou súčasťou príjmu Ministerstva životného prostredia. V grafe číslo 3 vidíme príjem z daní v oblasti životné prostredie, rozdelený do kategórií. Najväčšiu zložku tohto príjmu tvoria *dane z energie*, kde sa zaraďuje daň z minerálnych olejov, daň

⁴⁶ EURÓPSKA KOMISIA. Kohézny fond. [cit. 2020-01-26]. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/regional_policy/sk/funding/cohesion-fund/>

⁴⁷ EURÓPSKA KOMISIA. Európsky fond regionálneho rozvoja. [cit. 2020-01-26]. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/regional_policy/sk/funding/erdf/>

z elektriny, daň z uhlia, zo zemného plynu, za umiestnenie jadrového zariadenia, daň z úhrad za uskladňovanie plynov a kvapalín a emisné kvóty. Do kategórie *dane z dopravy* patrí daň z motorových vozidiel (v minulosti cestná daň) a pri *dani za znečistenie* vidíme podľa štatistík najvyšší príjem z poplatku za vypúšťanie odpadových vôd do povrchových vôd a v podobnej výške je aj príjem z poplatku za znečistenie ovzdušia. Príjmy z daní rastú od roku 2012 a je na zvážení či je toto zdanenie dostačujúce. Pre ochranu životného prostredia, by možno bolo potrebné, aby sa zdanenie zvýšilo, prípadne aby vznikli nové dane súvisiace s týmto odvetvím.

Graf 3 Environmentálne dane na Slovensku

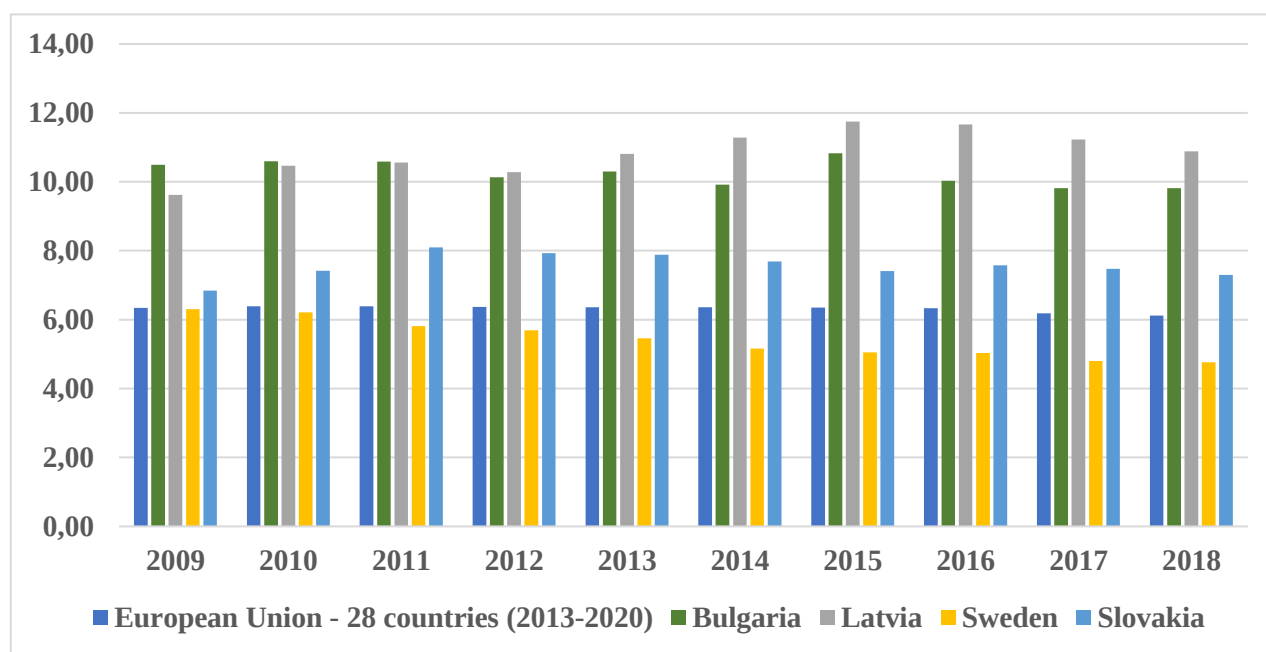
Zdroj: vlastné spracovanie podľa databázy údajov Štatistického úradu SR; dostupné na: <datacube.statistic.sk>

Čo sa týka poplatkov pri komunálnom odpade, definíciu a spôsob výberu tohto poplatku nachádzame v zákone o miestnych daniach a miestnom poplatku. Miestny poplatok za komunálne odpady a drobné stavebné odpady upravuje zákon č. 582/2004 Z. z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady. Týmto zákonom sa ustanovujú miestne dane a miestne poplatky, ktoré môže ukladať mesto, obec alebo vyšší územný celok. Miestny poplatok ukladá mesto alebo obec (správca dane) a je príjmom jeho rozpočtu.⁴⁸

⁴⁸SLOVENSKO.SK. Miestny poplatok za komunálne odpady a drobné stavebné odpady. [cit. 2020-01-18]. Dostupné na: <https://www.slovensko.sk/sk/zivotne-situacie/zivotna-situacia/_miestny-poplatok-komunalny-odpad/>

Pozreli sme sa aj na environmentálne dane v iných krajinách. Vo Švédsku sú zavedené dane za naftu, daň z jadrovej energie, daň za síru, daň z vodnej energie, daň z insekticídov a hnojív.⁴⁹ V Lotyšsku, ktoré má najvyšší podiel environmentálnych daní na celkových príjmoch z daní, majú napríklad poplatok za dovoz rádioaktívnych látok, poplatky za látky poškodzujúce ozónovú vrstvu, poplatok za nedodržanie predpisov o znečistení, poplatky za obaly a jednorazový riad s ohľadom na to, či boli vyrobené z plastov alebo prírodných materiálov (drevo, papier).⁵⁰ Bulharsko zaviedlo ako prostriedok na odstránenie pred zneškodňovaním komunálneho odpadu, daň za skládkovanie. Úroveň dane sa zdvojnásobí pri zneškodňovaní odpadu na skládkach, ktoré nespĺňajú dane požiadavky. V grafe číslo 4 sme zobrazili podiel príjmov z environmentálnych daní na celkovom príjme z daní pre vyššie spomínané krajiny, Slovensku republiku a priemer za EÚ vrátane Spojeného kráľovstva.

Graf 4 Podiel príjmov z environmentálnych daní na celkovom príjme daní

Zdroj: vlastné spracovanie podľa štatistiky Eurostatu; dostupné na:

<https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/>

⁴⁹ŠSTATISTICKÝ ÚRAD – ŠVÉDSKO. *Environmentálne dane vo Švédsku*. [cit. 2020-04-09]. Dostupné na: <<https://www.scb.se/en/finding-statistics/statistics-by-subject-area/environment/environmental-accounts-and-sustainable-development/system-of-environmental-and-economic-accounts/pong/tables-and-graphs/environmental-taxes/total-environmental-taxes-in-sweden/>>

⁵⁰EKOLOGICKO-SOCIÁLNE FÓRUM TRHOVÉHO HOSPODÁRSTVA. *Environmentálne dane v Lotyšsku*. [cit. 2020-04-09]. Dostupné na: <<https://foes.de/pdf/Latvia%20Environmental%20Tax%20Rates.pdf>>

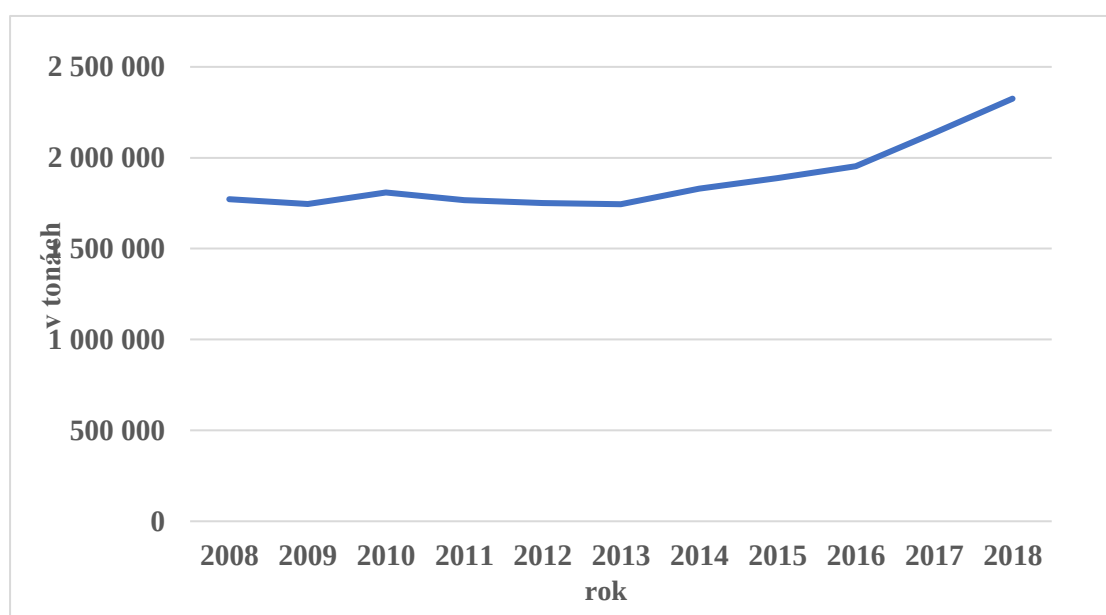
Komunálne odpady sú podľa zákona 79/2015 Z. z. o odpadoch: „odpady z domácnosti vznikajúce na území obce pri činnosti fyzických osôb a odpady podobných vlastností a zloženia, ktorých pôvodcom je právnická osoba alebo fyzická osoba – podnikateľ, okrem odpadov vznikajúcich pri bezprostrednom výkone činností tvoriacich predmet podnikania alebo činností právnickej osoby alebo fyzickej osoby – podnikateľa; za odpady z domácností sa považujú aj odpady z nehnuteľností slúžiacich fyzickým osobám na ich individuálnu rekreáciu, napríklad zo záhrad, chát, chalúp, alebo na parkovanie na uskladnenie vozidla používaného pre potreby domácnosti, najmä z garáží, garážových stojísk a parkovacích stojísk. Komunálnymi odpadmi sú aj všetky odpady vznikajúce v obci pri čistení verejných komunikácií a priestranstiev, ktoré sú majetkom obce alebo v správe obce, a taktiež pri údržbe verejnej zelene vrátane parkov a cintorínov, ktoré sú majetkom obce alebo v správe obce a ďalšej zelene na pozemkoch fyzických osôb.“⁵¹

Graf číslo 5 zobrazuje množstvo komunálneho odpadu v tonách v priebehu rokov 2008 až 2018 za celé Slovensko. Od roku 2013 sa toto množstvo zvyšuje a za toto obdobie sa množstvo komunálneho odpadu zvýšilo o viac ako 500 000 ton za rok. Podľa štatistického úradu vyprodukoval v roku 2018 obyvateľ Slovenska 427,02kg komunálneho odpadu. Z tohto množstva bolo 44,89% zhodnoteného, 55,07% zneškodneného a 0,04% odpadu si Slovák nazhromažďoval. Zo 427,02kg bolo vyseparovaného odpadu iba 27,05%.⁵²

⁵¹Zákon NR SR č. 79/2015 Z. z.: *Zákon o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov*. Dostupné na: <<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2015/79/20190101.html>>

⁵² POBOŽNÁ, Mária. Odpady v Slovenskej republike za rok 2018. [online]. Bratislava : Štatistický úrad SR. s. 89. [cit. 2020-04-05]. ISBN 978-80-8121-717-3. Dostupné na: <www.slovak.statistics.sk>

Graf 5 Vývoj množstva komunálneho odpadu na Slovensku

Zdroj: vlastné spracovanie podľa databázy údajov Štatistického úradu SR; dostupné na: <datacube.statistic.sk>

V porovnaní krajov, za rok 2018, vyprodukoval najväčšie množstvo komunálneho odpadu Bratislavský kraj. V tabuľke číslo 1 vidíme, že najväčšie množstvo odpadu je na západnom Slovensku. Myslíme si, množstvo odpadu je v Bratislavskom kraji a na západnom Slovensku najvyššie kvôli tomu, že v tejto časti Slovenska je väčšie množstvo podnikov, ktoré tento odpad produkujú oproti ostatným častiam Slovenska.

Tabuľka 1 Vývoj vyprodukovaného množstva odpadu na Slovensku, podľa časti Slovenska

v tonách	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Západné Slovensko	685 561	686 846	701 522	702 633	684 344	683 382	728 535	731 823	765 528	818 118	903 764
Stredné Slovensko	395 896	392 258	406 536	391 384	394 327	384 167	404 857	414 130	441 750	499 987	548 324
Východné Slovensko	405 935	396 049	422 166	404 385	413 479	414 442	419 447	451 273	453 343	494 133	534 920

Zdroj: vlastné spracovanie podľa databázy údajov Štatistického úradu SR; dostupné na: <datacube.statistic.sk>

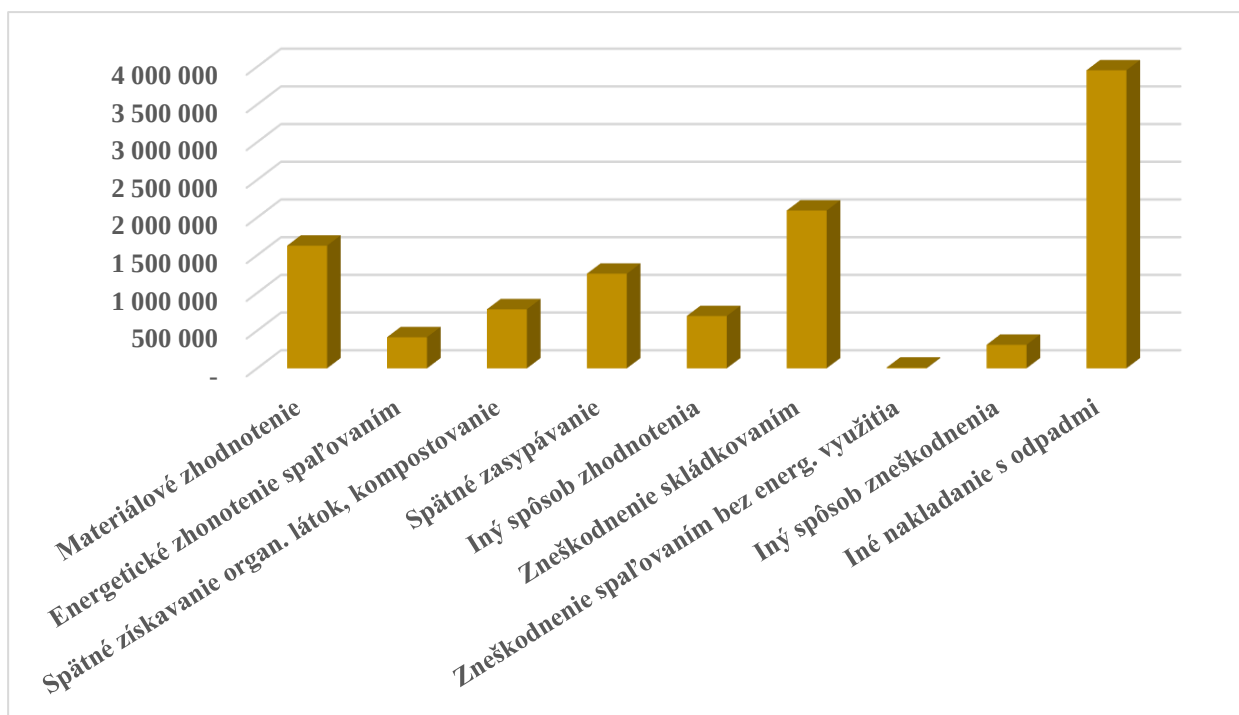
Ako sme spomínali v teoretickej časti, veľké percento odpadu končí nerecyklované na skládke, aj napriek tomu, že sa krajiny snažia podiel odpadov na skládkach znižovať.

Tento odpad predstavuje stratu zdrojov vo forme materiálov ale aj energie, ktoré by sa dali využiť spaľovaním. Ďalším problémom je, že skládka má negatívne vplyvy na životné prostredie. Okrem toho, že zaberá pôdny priestor, znečisťuje ovzdušie, vodu aj pôdu. Spaľovanie môže mať za následok, produkciu emisií do ovzdušia, no pri spaľovaní vzniká aj energia, ktorá môže byť využitá ďalej.

V roku 2018 vzniklo na Slovensku celkovo 11 152 857,50 tony odpadu. V grafe číslo 6 sme zobrazili, kde a v akých množstvách bol odpad zhodnotený alebo zneškodnený v tonách. Najväčšie množstvo odpadu patrí do kategórie – iné nakladanie s odpadmi. Nasleduje skládkovanie – 18,77% a až na treťom mieste je materiálové zhodnotenie 14,59%. Energetické zhodnotenie spaľovaním tvorí iba 3,70% z celkového množstva vyprodukovaného odpadu.⁵³

Slovenska republika energetický zhodnocuje spaľovaním oproti iným krajinám malé množstvo odpadu a stále prevláda skládkovanie, ktoré je najhorší spôsobom nakladania s odpadmi.

Graf 6 Zhodnocovanie a zneškodňovanie odpadu na Slovensku v roku 2018

Zdroj: vlastné spracovanie podľa databázy údajov Štatistického úradu SR; dostupné na: <datacube.statistic.sk>

⁵³ POBOŽNÁ, Mária. Odpady v Slovenskej republike za rok 2018. [online]. Bratislava : Štatistický úrad SR. s. 12. [cit. 2020-04-05]. ISBN 978-80-8121-717-3. Dostupné na: <www.slovak.statistics.sk>

3.3.3 *Zvýši sa snaha ľudí recyklovať, ak sa zvýšia poplatky za neekologické obaly?*

Rozhodujúcou, pri výbere výrobku pred kúpou je určite aj jeho cena. Ak je cena pri plastovom obale nižšia ako pri papierovom, veľa z nás sa rozhodne pre kúpu lacnejšieho tovaru aj na úkor znečisťovania životného prostredia. Ak by cena obsahovala cenu za obal, no tá by bola diferencovaná podľa druhu materiálu a odrážala by tak reálnu cenu za tento obal a za jeho recykláciu, bol by to efektívnejší spôsob riešenia tohto problému. Podľa inštitútu environmentálnej politiky takto fungujú niektoré krajiny. Cena za obal nie je jednotná pre všetky obaly, je diferencovaná podľa environmentálneho dopadu tohto materiálu. Aj napriek tomu, že pri jednotnej cene sú pokryté náklady na recykláciu všetkých obalov, je motivujúcejšie pre ľudí nakupovať papierové alebo sklenené obaly, ktoré sú jednoduchšie recyklovateľné a náklady na ich spracovanie sú nižšie, za nižšiu cenu.⁵⁴

3.3.4 *Elektronický odpad – alarmujúca kategória odpadov*

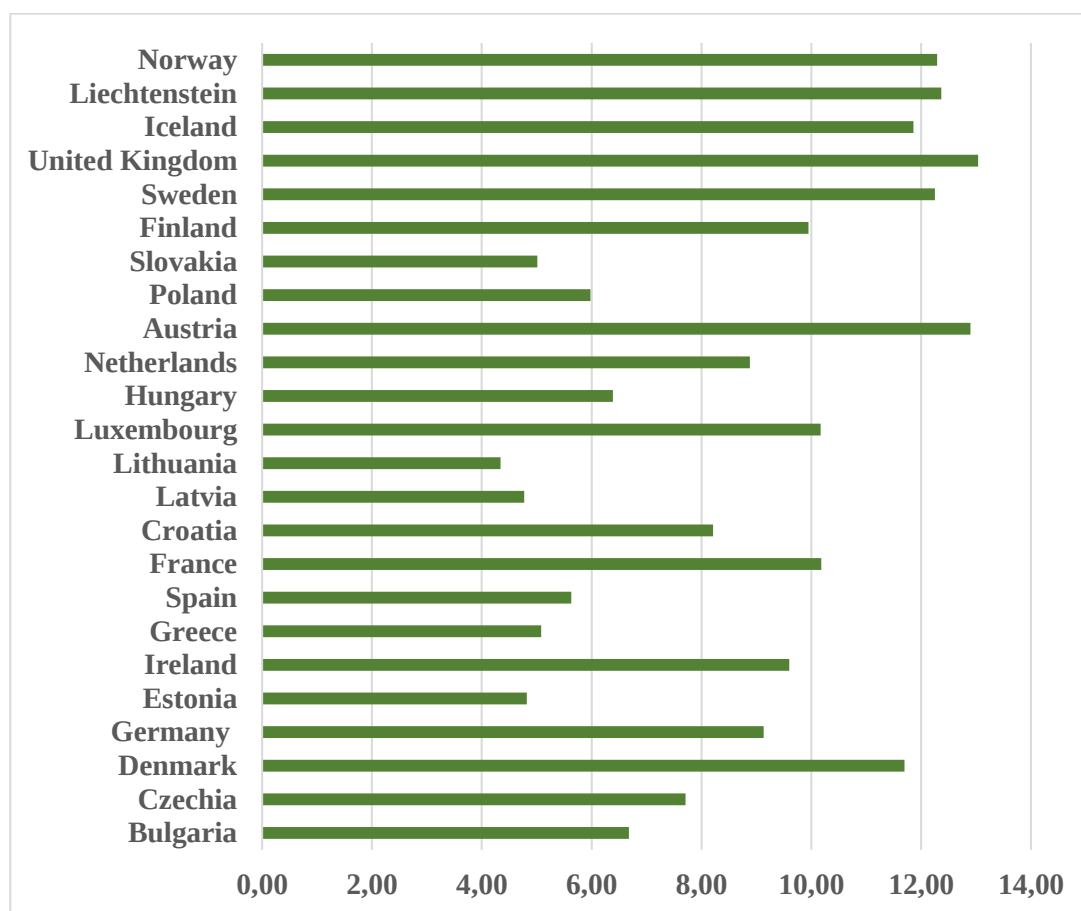
Vhodné je riešiť aj elektronický odpad, ktorého množstvo tiež rastie z roka na rok. Niektoré komponenty z elektro odpadu sú recyklovateľné, no je potrebné, aby bol tento odpad vhodne vytriedený. Nemôže sa stať, že bude vytriedený do komunálneho odpadu. V grafe číslo 7 vidíme priemerné množstvo elektro odpadu, ktoré pripadá na jedného človeka, vo vybraných krajinách Európskej únie, za rok 2017. Slovensko na tom v tejto kategórii nie je najhoršie. Slováci produkovali v roku 2017 priemerne 5,01 kilogramu elektro odpadu na osobu. Najhoršie na tom za rok 2017 bola Veľká Británia, kde produkovali ľudia až 13,04 kilogramu na osobu. Najmenej vyprodukovala Litva a to 4,34 kilogramu na osobu.⁵⁵

⁵⁴ Inštitút environmentálnej politiky. Dostupné na: <<https://www.odpady-portal.sk/Dokument/105115/poplatky-vyrobco-za-obaly-nezodpovedaju-nakladom-na-ich-spracovanie.aspx>> [cit. 2020-01-29].

⁵⁵ ŠSTATISTICKÝ ÚRAD SR. *Produkcia odpadu*. [cit. 2020-04-08].

Dostupné na: <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=env_wasgen&lang=en>

Graf 7 Množstvo elektro odpadu na obyvateľa, vo vybraných krajinách, za rok 2017

Zdroj: *vlastné spracovanie podľa štatistiky Eurostatu; dostupné na:*
https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=env_waselee&lang=en

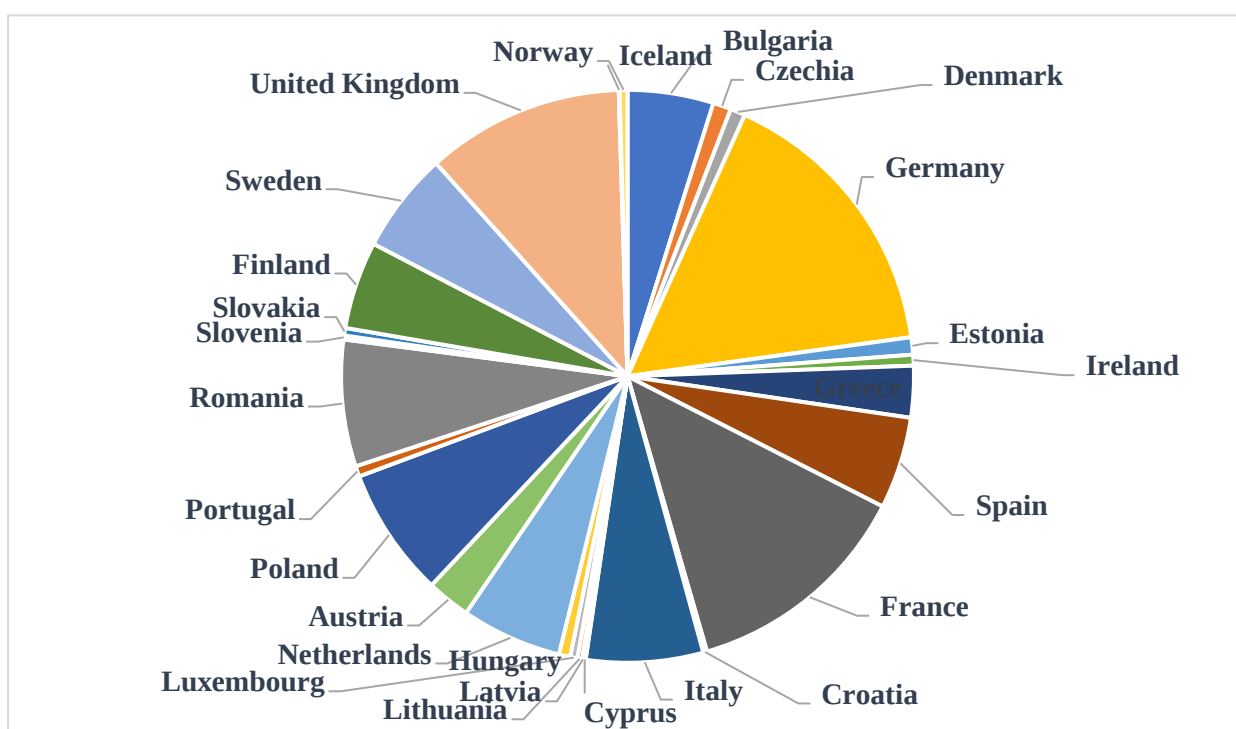
Podľa programu OSN pre životné prostredie, ktorý vydal v roku 2019 6. Globálny environmentálny výhľad, je elektronický odpad jeden z najrýchlejšie rastúcich tokov odpadu vo svete. Je to výsledok rýchleho globálneho predaja elektroniky v kombinácii so skrátením životných cyklov produktov. V roku 2016 to bolo 44,7 milióna ton odpadu a do roku 2021 sa ráta zo zvýšením množstva tohto odpadu na 52,2 milióna ton odpadu. Ďalším problémom je, že tieto odpady sa vyvážajú do rozvojových krajín.

Predpoklady, ktoré boli zahrnuté do tejto štúdie sú napríklad, že do roku 2040 budú investície do obnoviteľných zdrojov tvoriť dve tretiny celkových globálnych investícií do výroby energie a solárna energia sa stane najväčším zdrojom s nízko uhlíkovou stopou. V prípade Európskej únie sa očakáva, že obnoviteľné zdroje energie budú predstavovať 80

percent novej výrobnéj kapacity, pričom veterná energia sa do roku 2030 stane hlavným zdrojom regionálnej elektrickej energie.⁵⁶

V grafe číslo 8 vidíme celkové množstvo odpadu, ktoré vyprodukovali domácnosti a podniky v európskych krajinách a v Spojenom kráľovstve. Usporiadanie v grafe je na základe množstva odpadu v tonách. Najväčšie množstvo odpadu v roku 2016 vyprodukovalo Nemecko a to 400 miliónov ton odpadu, nasledovalo Francúzsko a Spojené kráľovstvo. Slovensko vyprodukovalo 10 606 966 ton odpadu a najmenej odpadu vyprodukovalo Írsko a to niečo cez jeden milión ton odpadu.

Graf 8 Vyprodukované množstvo odpadu vo vybraných krajinách za rok 2016

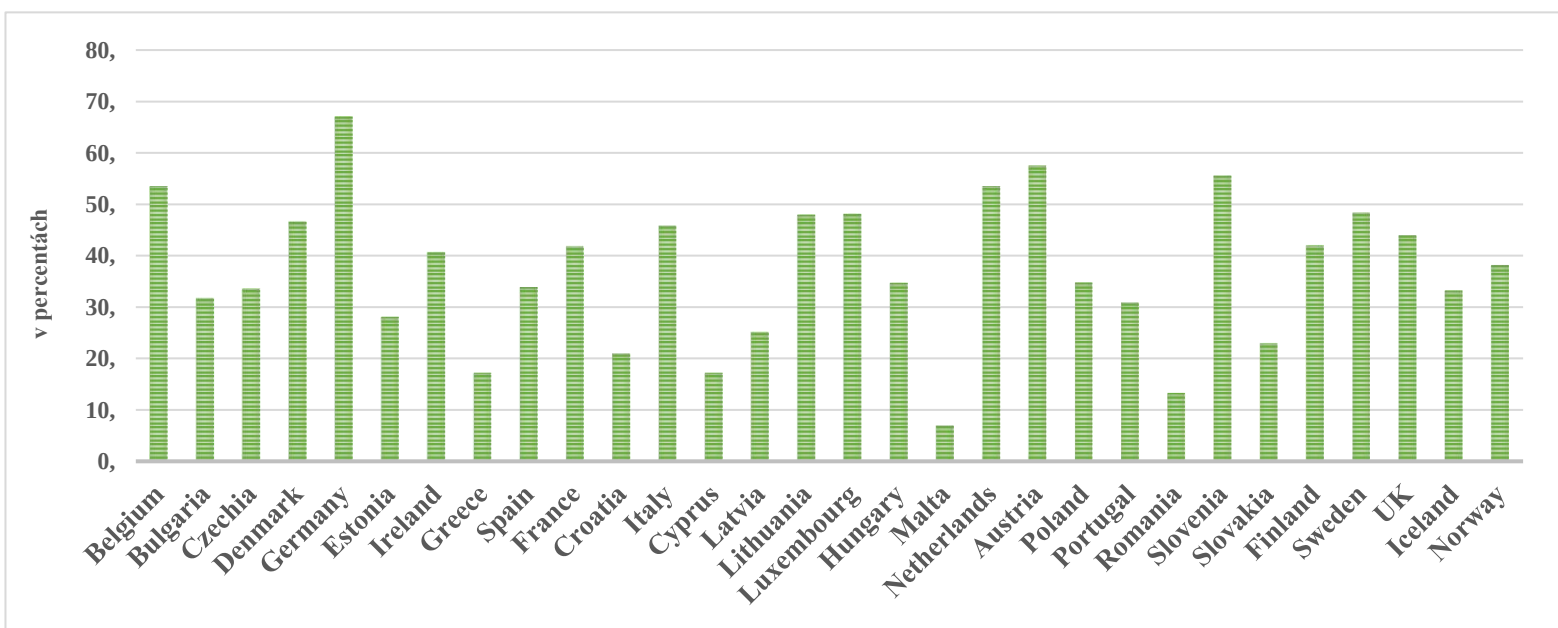
Zdroj: vlastné spracovanie podľa štatistiky Eurostatu; dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Waste_statistics/sk#Celkov.C3.BD_objem_vzniknut.C3.A9ho_odpadu

Dôležitou informáciou je množstvo recyklovaného odpadu z celkového množstva vyprodukovaného odpadu. Keďže sme chceli porovnať dáta pre celkový vyprodukovaný odpad vo vybraných krajinách s ukazovateľom toho, koľko percent odpadu sa v danej

⁵⁶ EKINS, Paul. – GUPTA, Joyeeta. – BOILEAU, Pierre. *Global environment Outlook GEO-6: Healthy planet, healthy people.* s. 41. [cit. 2020-03-11]. Dostupné na: https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/27539/GEO6_2019.pdf?sequence=1&isAllowed=>

krajine recykluje, použili sme aj pre tento ukazovateľ údaje z roku 2016. Zo štatistík však vyplýva, že priemerne v každej z vybraných krajín stúpala recyklácia odpadu, za roky 2017 a 2018, o niekoľko desiatinných percentuálnych bodov. V grafe číslo 9 sme zobrazili percentuálne množstva recyklovaného odpadu vo vybraných krajinách. Nemecko síce produkuje najviac odpadu ale rovnako ho najviac aj recykluje. V roku 2016 to bolo 67,1%. Pri Francúzsku je to menšie množstvo recyklácie ale stále nad 40%. Slovensko v roku 2016 recyklovalo iba 23% odpadu, no oproti ostatným krajinám je na Slovensku zaznamenaný vysoký medziročný nárast recyklácie a to na 36,3% v roku 2018. Najmenej recyklovala v roku 2016 Malta a to len 7% odpadu, v roku 2018 tam dokonca poklesla recyklácia na 6,5%.

Graf 9 Percentuálne zastúpenie recyklovaného množstva odpadu vo vybraných krajinách za rok 2016

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa – Eurostat; Dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/t2020_rt120/default/table?lang=en

3.4 Ako chceme, aby vyzerala budúcnosť životného prostredia?

V ďalšej časti našej práce sa pozrieme na to, čo je v pláne na medzinárodnej úrovni a ako sa na problematiku životného prostredia pozerajú organizácie, ku ktorým Slovensko vzhliada. Následne sa zameriame aj na plány Slovenskej republiky v oblasti vzniku odpadu.

3.4.1 *Pohľad do budúcnosti očami OECD*

Na treťom zasadnutí Zhromaždenia Organizácie Spojených národov pre životné prostredie v decembri 2017, ministri životného prostredia vyjadrili svoj záväzok pracovať na vytvorení planéty bez znečistenia, v záujme zdravia a dobrých životných podmienok pre ľudí. V nadväznosti na to, UNEP vyvinul implementačný plán „K planéte bez znečistenia“, ktoré prijalo Zhromaždenie pre životné prostredie na svojom štvrtom zasadnutí v marci 2019. V tomto pláne sú zhrnuté rôzne ciele a body, ktoré by mali byť dosiahnuté do určitého roku. Jedným z cieľov je rozvíjať kvalitnú, spoľahlivú, udržateľnú a odolnú infraštruktúru (vrátane cezhraničnej a regionálnej) na podporu hospodárskeho rozvoja a blahobytu ľudí. Do roku 2030 chcú výrazne znížiť počet úmrtí a chorobnosť spôsobenú nebezpečnými chemikáliami a kontamináciou vzduchu, vody a pôdy. Do tohto roku je v pláne tiež zefektívnenie využívania zdrojov v oblasti výroby a spotreby v súvislosti s myšlienkou, že hospodársky rast by nemal mať negatívny vplyv na životné prostredie. Taktiež do roku 2030 modernizovať priemyselnú infraštruktúru tak, aby bola trvalo udržateľná, so zvýšenou efektívnosťou využívania zdrojov a environmentálne vhodných technológií a priemyselných procesov. Pozornosť upriamujú tiež na nepriaznivý vplyv miest, na životné prostredie znečisťovaním ovzdušia a nakladaním s komunálnym a iným odpadom. V oblasti odpadov postupne znížiť produkciu odpadu prostredníctvom recyklácie a opätovným použitím výrobku alebo materiálu. V oblasti ochrany ovzdušia, výrazne zvýšiť podiel obnoviteľnej energie na globálnom energetickom mixe. Rozširovanie verejnej dopravy s osobitným dôrazom na potreby zraniteľných osôb – deti, starší ľudia, osoby so zdravotným postihnutím. Zlepšiť kvalitu vody, znížiť jej znečistenie, minimalizovať uvoľňovanie nebezpečných chemikálií a materiálov a zvýšiť jej recykláciu a bezpečné opätovné použitie na celom svete. Implementovať integrované hospodárenie s vodnými zdrojmi na všetkých úrovniach. Do roku 2030 zabezpečiť trvalo udržateľné systémy výroby potravín a implementovať dolné poľnohospodárske postupy, ktoré zvyšujú produktivitu a výrobu, pomáhajú udržiavať ekosystémy, posilňujú schopnosť adaptácie na zmenu podnebia.⁵⁷

⁵⁷ZHROMAŽDENIE OSN PRE ŽIVOTNÉ PROSTREDIE. *Implementačný plán „K planéte bez znečistenia“*. s. 39-40. [cit. 2020-03-24]. Dostupné na: <<https://papersmart.unon.org/resolution/uploads/k1804190.pdf>>

3.4.2 Čo plánuje Európska únia do roku 2050?

Prvým hlavným bodom je zaviazanie sa EÚ, že sa do roku 2050 stane prvým klimatickým neutrálnym blokom na svete. Green Deal (Európsku ekologickú dohodu), s týmto cieľom predstavila Európska komisia v decembri 2019. Naplnenie tohto cieľa si vyžaduje značné investície zo strany EÚ, zo strany národných verejných sektorov, ale aj zo strany súkromného sektora. Ku každej krajine je potrebné pristupovať jednotlivo, podľa jej potrieb, pretože niektoré krajiny potrebujú hlbšiu hospodársku a sociálnu transformáciu. Plánom je aj mobilizácia 1 bilióna Eur, v nasledujúcich desiatich rokoch. Praktickou podporou bude Európska komisia, ktorá poskytne podporu verejným orgánom a organizátorom projektov pri plánovaní, navrhovaní a realizácii udržateľných projektov.

Nástrojom na zabezpečenie spravodlivého prechodu ekonomiky na neutrálnu z hľadiska klímy je **mechanizmus spravodlivej transformácie**. Tento mechanizmus bude pozostávať z troch hlavných zdrojov financovania. Fond spravodlivého prechodu, ktorý bude poskytovať granty regiónom, má získať nové prostriedky z EÚ vo výške 7,5 miliardy Eur. Ďalším zdrojom financovania má byť špecializovaný režim spravodlivej transformácie, v rámci InvestEU. Bude sa snažiť prilákať súkromné investície, z ktorých budú mať úžitok tieto regióny. (*Program InvestEU vychádza z investičného plánu pre EÚ, ktorý bude združovať pod jednou strechou Európsky fond pre strategické investície 13 finančných nástrojov EÚ. Zámerom programu je poskytnúť dodatočnú podporu investíciám, inováciám a tvorbe pracovných miest v Európe.*⁵⁸) Tretím zdrojom majú byť úvery pre verejný sektor v spolupráci s Európskou investičnou bankou.

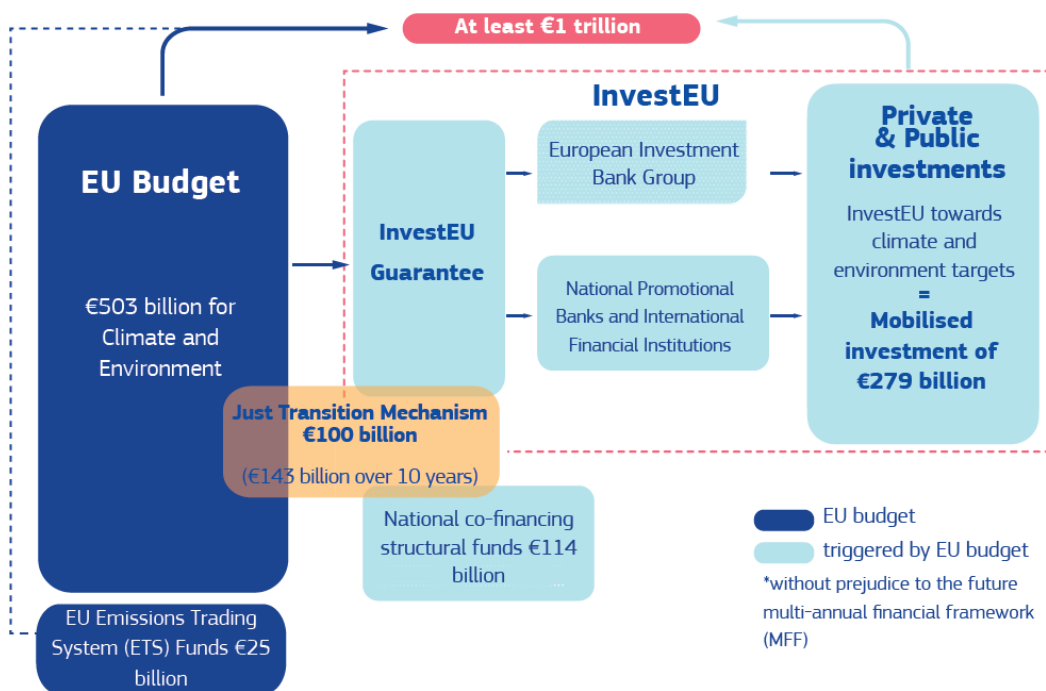
Predpokladom sú investície vo všetkých odvetviach, a na naplnenie stanovených klimatických a energetických cieľov si bude vyžadovať investície vo výške 260 miliárd EUR ročne.⁵⁹

⁵⁸EURÓPSKA KOMISIA. *Program InvestEU 2021-2027*. [cit. 2020-01-28]. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/commission/priorities/jobs-growth-and-investment/investment-plan-europe-juncker-plan/whats-next-investeu-programme-2021-2027_en>

⁵⁹EURÓPSKA KOMISIA. *Investičný plán pre európske zelené obchody a mechanizmus spravodlivého prechodu*. [cit. 2020-03-17]. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_17>

Obrázok 1 Financovanie Mechanizmu spravodlivého prechodu

WHERE WILL THE MONEY COME FROM?

*The numbers shown here are net of any overlaps between climate, environmental and Just Transition Mechanism objectives.

Zdroj: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_20_40

Na to, aby sa stala Európa Zelenou Európou sa musí zmeniť myslenie ľudí a do centra investícií musí byť postavená dlhodobá udržateľnosť.

K dosiahnutiu cieľa ekologickej neutrality EÚ sa vyžadujú opatrenia ako napríklad: investície do technológií priaznivých pre životné prostredie, podpora priemyslu pri inováciách, zavádzanie čistejších, lacnejších a zdravších foriem súkromnej aj verejnej dopravy, dekarbonizácia energetického sektora, zabezpečenie energetickej efektívnosti budov, spolupráca s medzinárodnými partnermi na zlepšení globálnych environmentálnych noriem.⁶⁰

⁶⁰EURÓPSKA KOMISIA. *Európska ekologická dohoda*. [cit. 2020-02-20].

Dostupné na: <https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en>

3.4.3 Posilnenie politiky v oblasti odpadu a podpora predchádzania vzniku odpadu v EÚ

Z akčného plánu pre čistejšiu a konkurencie schopnejšiu Európu, ktorý vydala Európska komisia v marci 2020, sa dozvedáme aj o plánoch v oblasti odpadového hospodárstva. Ročná produkcia odpadu zo všetkých hospodárskych činností v EÚ predstavuje 2,5 miliardy ton, t.j. 5 ton na obyvateľa ročne. K pokroku v oblasti predchádzania vzniku odpadu by malo viesť zavedenie politiky trvalo udržateľných výrobkov a jej implementovanie do právnych predpisov EÚ o odpade. Zákony sa stále menia, no je potrebné ich aj naďalej modernizovať s prihliadnutím na aktuálne situácie a digitálny pokrok. V tomto akčnom pláne teda navrhujú revíziu právnych predpisov týkajúcich sa batérií, obalov, vozidiel po dobe životnosti a nebezpečných látok v elektronických zariadeniach s cieľom predchádzať vzniku odpadu, zvyšovať recyklovaný obsah a zabezpečiť vysoko kvalitnú recykláciu. Taktiež podporovať bezpečnejšie a čistejšie toky odpadu. Tieto opatrenia majú za cieľ do roku 2030 znížiť celkovú produkciu odpadu a znížiť množstvo komunálneho odpadu z aktuálnych 0,5 tony na obyvateľa na polovicu.

Vysoko kvalitnej recyklácii predchádza efektívny separovaný zber. Komisia preto navrhuje harmonizáciu systémov separovaného zberu odpadu, s cieľom pomôcť občanom, podnikom a verejným orgánom lepšie triediť odpad. Zohľadniť sa majú aj ďalšie aspekty ako je uľahčenie zapojenia spotrebiteľov, harmonizovanie symbolov pre hlavné druhy odpadu a štítkov výrobcov, alebo aj informačné kampane a hospodárske nástroje. Na podporu politických reforiem, chce EK zintenzívniť spoluprácu s členskými štátmi, regiónmi a mestami EÚ.

Ak v recyklovaných surovinách pretrvávajú zakázané látky, môže byť bezpečnosť druhotných surovín ohrozená. S cieľom zvýšiť dôveru vo využívaní recyklovaných surovín, chce komisia podporovať vysoko kvalitné triedenie a odstraňovanie znečisťujúcich látok z odpadu, vyvinúť metodiky na minimalizáciu prítomnosti látok, ktoré spôsobujú problémy životnému prostrediu v recyklovaných materiáloch a výrobkov z nich vytvorených, spolupracovať s odvetvím priemyslu a progresívne rozvíjať harmonizované systémy na sledovanie a správu informácií o látkach, ktoré vzbudzujú obavy z ohrozovania zdravia a predstavujú technické problémy. A v neposlednom rade, zlepšiť klasifikáciu a nakladanie s nebezpečným odpadom tak, aby sa udržali čisté recyklačné toky.

Dovozné obmedzenia zavedené niektorými tretími krajinami poukázali na to, ako bola EÚ závislá od vyvážania odpadu. Vývoz odpadu má nielenže negatívny vplyv na životné prostredie v týchto krajinách ale predstavuje aj stratu zdrojov a ekonomické príležitosti pre recyklačný priemysel EÚ. Odpady sa takto vyvážali bez dostatočného zváženia náležitého spracovania odpadu. EK preto podnikne kroky, ktoré majú zabezpečiť, aby EÚ nevyvážala svoje odpady do tretích krajín. Zároveň chce zvyšovať recykláciu v EÚ a zvýšiť kvalitu a bezpečnosť týchto druhotných výrobkov a materiálov s cieľom, aby spotrebiteľ bral pojem „recyklovaný v EÚ“ ako referenčný bod a chápal to ako odlišnosť a výhodu. Takisto chce posilniť kontroly prepravy do tretích krajín, aby predišla nezákonnému presunu odpadu.⁶¹

3.4.4 *Kľúčové produkty produkujúce nadmerné množstvo odpadu*

Akčný plán EÚ pre obehové hospodárstvo si vyžaduje komplexné a koordinované opatrenia v celom životnom cykle výrobku. Cieľom je vyrábať udržateľné výrobky s dlhou životnosťou a chrániť životné prostredie, prostredníctvom modernizácie a transformácie obehového hospodárstva. Zmeny a opatrenia je potrebné zaviesť do viacerých odvetví. V Akčnom pláne EÚ sa preto kladie dôraz na tieto produkty:

- ***Elektronika a informačno-komunikačné technológie (IKT)***

Ako sme už viackrát spomínali, elektrické a elektronické zariadenia sú najrýchlejšie rastúcim tokom odpadu EÚ, s ročnou mierou rastu 2%. Odhaduje sa, že EÚ recykluje menej ako 40% elektronického odpadu. Hodnota zariadenia sa stratí, keď výrobky nie sú opraviteľné, batéria sa nedá vymeniť, softvér už nie je podporovaný alebo sa materiály obsiahnuté v zariadeniach neobnovujú. Podľa zistení EK, približne dvaja z troch Európanov by chceli naďalej používať svoje súčasné digitálne zariadenia dlhšie, ak to neovplyvní výkon zariadenia. Preto EK predstaví „Iniciatívu obehovej elektroniky“, ktorý bude podporovať dlhšie životnosti produktov a bude zahŕňať aj *regulačné opatrenia pre elektroniku a IKT*, aby boli zariadenia navrhnuté tak, že budú energeticky efektívne a trvanlivé, opraviteľné, budú sa dať aktualizovať, budú opätovne použiteľné a recyklovateľné. Na toto odvetvie,

⁶¹EURÓPSKA KOMISIA. *Akčný plán obehového hospodárstva*. s. 16-17 [cit. 2020-03-17]. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/environment/circular-economy/pdf/new_circular_economy_action_plan.pdf>

elektroniku a IKT sa chcú prioritne zamerať a implementovať „*právo na opravu*“, vrátane práva na aktualizáciu zastaralého softvéru. Ďalšie regulačné opatrenia sa majú týkať *nabíjačiek* pre mobilné telefóny a tomu podobné zariadenia. Cieľom je zavedenie spoločnej nabíjačky, zlepšenia životnosti nabíjacích káblov a oddelenie nákupu nabíjačiek od nákupu nových zariadení. Zlepšenie *zberu a skladovania odpadu* z elektrických a elektronických zariadení, vrátane preskúmania možnosti systému spätného odberu v celej EÚ (vrátenia alebo spätného odkupu mobilných telefónov, tabletov a nabíjačiek). Preskúmanie predpisov EÚ o obmedzeniach nebezpečných látok v týchto zariadeniach je cieľom do budúcnosti.

- ***Batérie a vozidlá***

Komisia navrhne nový regulačný rámec pre batérie, s cieľom rýchlo napredovať pri zvyšovaní udržateľnosti batérie pre elektro-mobilitu a zvyšovať obehový potenciál batérií. Prihliadať sa bude na zlepšenie zberu a recyklácie všetkých batérií, na zabezpečenie zhodnocovania cenných materiálov a na poskytovanie poradenstva spotrebiteľom. Postupne by sa mala znižovať spotreba nenabíjateľných batérií. Požiadavky na výrobu batérií, by mali zohľadňovať uhlíkovú stopu celkovej výroby, etické získavanie surovín a materiálov, bezpečnosť dodávok a uľahčenie opätovného použitia. Komisia tiež navrhuje revíziu pravidiel týkajúcich sa vozidiel po dobe životnosti, zváži najúčinnnejšie opatrenia na zabezpečenie zberu a environmentálne vhodného nakladania s odpadovými olejmi.

- ***Odpady z obalov, plastov a textilu***

V roku 2017 malo množstvo z obalov rekordne najvyššiu úroveň, keď na jedného Európana pripadalo 173kg odpadu. S cieľom zabezpečiť, aby boli všetky obaly na trhu EÚ do roku 2030 recyklovateľné, chce EK sprísniť základné požiadavky na obaly a zvážiť ďalšie opatrenia so zameraním na redukciu samotného balenia produktu a odpadu z obalov. Redukcia obalov má spočívať v nepoužívaní obalov na výrobky, pri ktorých obal nie je potrebný. Ako súčasť iniciatívy na harmonizáciu systémov separovaného zberu, chce EK posúdiť uskutočniteľnosť rovnakého označovania materiálov v celej EÚ, ktoré uľahčí spotrebiteľom správne separovať.

Očakáva sa, že sa spotreba plastov nasledujúcich 20 rokov zdvojnásobí, preto chce EK prijať ďalšie opatrenia súvisiace s týmto všadeprítomným materiálom. Zamerať sa chcú aj na obmedzenie zámerného pridávania mikroplastov do výrobkov a ich zachytávanie

vo všetkých fázach životného cyklu výrobkov. Vývoj harmonizácie metód merania neúmyselne uvoľnených mikroplastov, najmä z pneumatík a textílií a poskytovanie harmonizovaných údajov o koncentráciách mikroplastov v morskej vode. Potrebné je aj odstránenie medzier v poznatkoch týkajúcich sa rizika a výskytu mikroplastov v životnom prostredí, pitnej vode a potravinách.

Odhaduje sa, že len 1 % percento všetkých textílií na celom svete sa recykluje na nové textílie. Cieľom novej stratégie, pre oblasť textilnej výroby bude posilnenie priemyselnej konkurencieschopnosti a podpora trhu v EÚ s udržateľnými textíliami s opätovným použitím textilu. Je potrebné zabezpečiť, aby textilné výrobky neobsahovali nebezpečné chemikálie. Ďalším bodom, ktorý chcú dosiahnuť je poskytnutie usmernení na dosiahnutie vysokej úrovne triedeného zberu textilného odpadu, ktorý musia členské štáty zabezpečiť do roku 2025.

- ***Výstavba a budovy***

Odvetvie stavebníctva je zodpovedné za 35 % celkovej produkcie odpadu. Emisie skleníkových plynov z ťažby materiálu, výroby stavebných výrobkov, výstavby a renovácie budov sa odhadujú na 5 – 12 % celkových vnútroštátnych emisií skleníkových plynov. S cieľom využiť potenciál na zvýšenie materiálovej efektívnosti, ktorá by mohla ušetriť 80 % týchto emisií, EK zavedie novú komplexnú stratégiu pre trvalo udržateľné zastavané prostredie. Táto stratégia zabezpečí súdržnosť vo všetkých príslušných oblastiach politiky, ako sú klíma, energetika a efektívne využívanie zdrojov, hospodárenie so stavebným a demolačným odpadom, dostupnosť, digitalizáciu a zručnosti. Bude presadzovať zásahy obehového charakteru počas celého životného cyklu budov napríklad tým, že bude zavádzať požiadavky na recyklovaný obsah určitých stavebných výrobkov, pričom sa zohľadní ich bezpečnosť a funkčnosť. V pláne je aj podpora iniciatívy zníženia zástavby pôdy, obnova opustených alebo kontaminovaných pozemkov, ktoré boli v minulosti priemyselne znehodnotené. V rámci revízie cieľov, ako je zhodnocovanie stavebného a demolačného odpadu, bude EK venovať osobitnú pozornosť izolačným materiálom, ktoré vytvárajú rastúci rok odpadu.

- **Potraviny, voda a živiny**

Obehové hospodárstvo, môže významne znížiť negatívne vplyvy ťažby a využívania zdrojov na životné prostredie a prispieť k obnove biodiverzity a prírodného kapitálu v Európe. Prírodné zdroje sú kľúčovým vstupom do hospodárstva EÚ a v budúcnosti budú hrať ešte dôležitejšiu úlohu. EK sa bude zameriavať na zabezpečenie trvalej udržateľnosti materiálov z obnoviteľných zdrojov biomasy. Odhaduje sa, že 20 % vyprodukovaných potravín sa v EÚ vyhodí. Preto EK navrhne za cieľ zníženie potravinového odpadu. Súčasťou toho je aj nahradenie jednorazových obalov, pohárov, slamiiek a príborov opakovateľne použiteľnými. Nové nariadenie o opakovanom použití vody, podporí opätovné použitie vody v poľnohospodárstve, a taktiež v priemyselných procesoch.⁶²

3.5 Výchova a vzdelávanie v oblasti environmentalistiky

Podľa zákona o životnom prostredí sa má výchova, osвета a vzdelávanie uskutočňovať tak, aby viedli k mysleniu a konaniu, ktoré je v súlade s princípom trvalo udržateľného rozvoja k vedomiu zodpovednosti za udržanie kvality životného prostredia a jeho jednotlivých zložiek, a k úcte k životu vo všetkých jeho formách.⁶³

Považujeme za dôležité vzdelávať sa v tejto oblasti a posúvať nové poznatky ďalším ľuďom, predovšetkým mladším generáciám. Detom by malo byť od útleho veku vštepovaný cit k prírode a k jej ochrane. Všetci by mali poznať základné pravidlá a princípy, ako predchádzať poškodzovaniu životného prostredia a ako ho ochraňovať.

Slovenská agentúra životného prostredia sa zaoberá okrem starostlivosti o životné prostredie aj vzdelávaním v danej problematike. Vzdelávanie v tejto oblasti charakterizujú ako proces celoživotného vzdelávania zabezpečujúci príjem environmentálnych princípov k pozitívnemu ovplyvneniu celospoločenského konania. Je zameraný na každú sociálnu a vekovú skupinu (školskú, mimoškolskú, odbornú, ale aj širokú verejnosť). Za úlohu si táto

⁶² EURÓPSKA KOMISIA. *Akčný plán obehového hospodárstva*. s. 10 – 15. [cit. 2020-03-22].

Dostupné na: <https://ec.europa.eu/environment/circular-economy/pdf/new_circular_economy_action_plan.pdf>

⁶³ Zákon NR SR č. 17/1992 Zb.: *Zákon o životnom prostredí*. [cit. 2020-02-18]. Dostupné na: <<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1992/17/20071001>>

agentúra dáva zvyšovanie environmentálneho povedomia verejnosti prostredníctvom určitých programov, projektov, publikácií, informačných podujatí.⁶⁴

Pri Slovenskej agentúre životného prostredia sa na základe rozhodnutia ministra životného prostredia SR zriaďuje **Zelený vzdelávací fond**, ktorého účelom je podpora environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu (EVVO) na území SR. Ide o priamu podporu vybraných aktivít a presadzovanie princípov spoločnej zodpovednosti. O priamu podporu z fondu sa môžu uchádzať občianske združenia, záujmové združenia právnických osôb, nadácie a neziskové organizácie poskytujúce verejnoprospešné služby s environmentálnym zameraním. Príjem fondu tvoria darované finančné prostriedky poskytnuté na základe zmluvy o účelovom finančnom dare a poskytovanie podpory z fondu podlieha zákonu NR SR č. 343/2015 Z. z. o verejnom obstarávaní v znení neskorších predpisov.⁶⁵

Huttmanová tvrdí, že environmentálne vzdelávanie sa realizuje na základných a stredných školách len v doplnkovej forme, no malo by sa stať súčasťou vzdelávacieho procesu na všetkých stupňoch výučby. Na Slovensku sa problematika vzdelávania v tejto oblasti v minulosti nedostala do školského systému a tak nemá stabilné postavenie vo vyučovacom procese. Človek by mal podľa nej vedieť, že jeho činnosť má vplyv, na životné prostredie, formuje ho a častokrát ho aj poškodzuje. Huttmanová tiež uvádza: „cieľom environmentálneho vzdelávania a výchovy by malo byť vlastné uvedomenie si nutnosti vnímať prostredie, ako nenahraditeľný zdroj pre život človeka.“ Ak sa pozrieme na vzdelávanie v tejto oblasti z hľadiska kvantity, uvádza, že Slovensko je na tom dobre, pretože máme možnosti priameho environmentálneho vzdelávania na stredných aj vysokých školách, no chýba nám implementácia tejto problematiky do všeobecného vzdelávania.⁶⁶

Do vzdelávania v oblasti environmentálnej výchovy sa zapájajú aj **mimovládne organizácie**. V roku 2001 bola založená celoslovenská sieť ekológov a organizácií - **Špirála**. Cieľom je zlepšenie stavu a rozvoja systému environmentálnej výchovy a vzdelávania v školstve, ale aj zmena správania žiakov slovenských škôl k napredovaniu ochrany ŽP pre súčasne a budúce generácie. Členské organizácie pripravujú množstvo programov

⁶⁴SLOVENSKÁ AGENTÚRA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA. *Environmentálna výchova a vzdelávanie*. [cit. 2019-10-07].

Dostupné na: <<https://www.sazp.sk/zivotne-prostredie/environmentalna-vychova-a-vzdelavanie/>>

⁶⁵ZELENÝ VZDELÁVACÍ FOND. *Základné informácie o fonde*. [cit. 2020-03-29]. Dostupné na: <<http://zelenyvzdelavacifond.sk/sites/zelenyvzdelavacifond.sk/files/Z%C3%A1kladn%C3%A9inform%C3%A1cie.pdf>>

⁶⁶HUTTMANOVÁ, Emília. *Možnosti environmentálneho vzdelávania na Slovensku*. [elektronický zdroj]. [cit. 2020-03-25]. Dostupné na: <<https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Kotulic20/subor/Huttmanova.pdf>>

a projektov v tejto oblasti. Zameriavajú sa na vyučovací proces v materských školách, na základných a stredných školách prostredníctvom poskytovania environmentálnych výučbových programov. V mimo vyučovacom procese pripravujú aktivity pre deti a ich rodiny ako exkurzie a tábory. Vzdelávajú pedagógov a koordinátorov environmentálnej výchovy na školách. Spolupracujú s vysokými školami a taktiež majú aj publikačnú činnosť, ktorú zverejňujú na svojej webovej stránke. Aktuálne pracujú na budovaní siete environmentálno-vzdelávacích centier v Bratislavskom samosprávnom kraji pre obdobie 2018-2025 a na projekte Krajskej koncepcie EVVO v Trenčianskom kraji do roku 2030.

V návrhu novej koncepcie sa podľa Medala chcú zamerať na to aby neboli environmentálne témy iba obsiahnuté v osnovách a rátalo sa, že boli zahrnuté vo výučbe, ale aby sa aj reálne a zaujímavou formou odučili a bol na nich dostatočný dôraz. Je potrebné nájsť spojitosť problematiky životného prostredia aj iných predmetoch, ktoré na prvý pohľad s touto problematikou nesúvisia. Na mieste je aj vzdelávanie a motivácia pedagógov, ktorí sa zaujímajú o túto tému a chcú sa jej na školách venovať. Spolupracujú s inými školami, inštitúciami alebo organizáciami je tiež vhodnou formou, ako napredovať a takto si zdieľať overené projekty, nápady, či námety. V neposlednom rade hodnotí Medala aj chýbajúci systém štátnej podpory environmentálnej osvetu a výchovy pre školy a širšiu verejnosť, ktorú robia mimovládne ziskové aj neziskové organizácie a štátne a neštátne inštitúcie.⁶⁷

Vzdelávanie sa netýka len detí a mladistvých. Vzdelávať sa v tejto problematike majú ľudia celý život. Téma životného prostredia sa dostáva stále do popredia, no je na nás ľuďoch, aby sme sa zaujímali, získavali informácie o tom, ako prispieť k zlepšeniu ŽP. Samozrejme záleží aj na MŽP SR ako bude informovať a zvyšovať povedomie o tejto problematike, a tak motivovať ľudí k činnosti správnym smerom.

3.5.1 *Vplyv škodlivého životného prostredia na naše zdravie*

Jedlo, ktoré jeme, vzduch, ktorý dýchame a vodu, ktorú pijeme. Cez toto všetko sme spojení s prírodou. Následne sme vystavovaní rôznym chemikáliám a nebezpečným materiálom, ktoré majú negatívny vplyv na naše zdravie. Svetová zdravotnícka organizácia odhadla, že v roku 2012 bolo 23% úmrtí z celého sveta (12,6 milióna ľudí) zapríčinených

⁶⁷MEDALA, Richard. Stav systému environmentálnej výchovy a vzdelávania v SR očami mimovládnych environmentálnych výchovných a vzdelávacích organizácií. In: *Environmentálna výchova, vzdelanie a osвета v Slovenskej republike*. [elektronický zdroj] 2018. s.15. [cit. 2020-03-15]. Dostupné na: <http://www.kee.fpv.ukf.sk/NarodnaKonferenciaEVVO/EVVO_2018_zbornik.pdf>

environmentálnymi dôsledkami, pričom 90% boli prípady z krajín s nízkymi alebo strednými príjmami. Znečistenie preto predstavuje významnú prekážku pri dosahovaní cieľov v oblasti zdravia, prosperity a trvalo udržateľného rozvoja. Je preto podľa UNEP (Program OSN pre životné prostredie) nevyhnutné uskutočniť celosystémové transformácie zamerané na prevenciu, zníženie znečistenia a efektívnosť využívania zdrojov na podporu udržateľného rozvoja.⁶⁸

Podľa Európskej environmentálnej agentúry celková chorobnosť a predčasné úmrtia v dôsledku znečisťovania životného prostredia sú v súčasnosti už trojnásobne vyššie, ako ohrozenie AIDS, tuberkulózou a maláriou spolu.⁶⁹

⁶⁸PROGRAM OSN PRE ŽIVOTNÉ PROSTREDIE. *Prepojenie životného prostredia a zdravia*. [cit. 2020-03-23]. Dostupné na: <<https://www.unenvironment.org/explore-topics/chemicals-waste/what-we-do/environment-health-and-pollution/why-does-environment>>

⁶⁹BANOVIČ, Ivan. *Životné prostredie Európy: Stav a perspektíva 2020*. [elektronický zdroj]. ISBN: 978-92-9480-128-9. [cit. 2020-03-16]. Dostupné na: <<https://www.eea.europa.eu/sk/publications/zivotne-prostredie-europy-stav-a/zivotne-prostredie-europy-stav-a/viewfile#pdfjs.action=download>>

ZÁVER

Písanie tejto práce nám rozšírilo obzory v oblasti životného prostredia. Dozvedeli sme sa o ekonómoch, ktorí sa medzi prvými zaoberali environmentalistikou. Cez základné pojmy a cez zhrnutie aktuálnej situácie u nás a v zahraničí sme sa zamerali na financovanie životného prostredia na Slovensku. Zistili sme, že prevažná väčšina príjmov MŽP SR pochádza zo zdrojov Európskej únie. Prostredníctvom rôznych projektov sa tieto finančné prostriedky dostávajú na Slovensko. K financovaniu dochádza aj prostredníctvom daní a poplatkov. Na Slovensku nemáme veľké množstvo environmentálnych daní, na čo by sme chceli upriamiť pozornosť. Sú krajiny, kde majú týchto daní viac, napríklad Švédsko a sú aj krajiny, ktoré majú vysoký podiel príjmov z environmentálnych daní na celkovom príjme z daní. Myslíme si, že na Slovensku je priestor pre vylepšenia v tejto oblasti príjmov. Ľudia by si tak možno viac uvedomovali potrebu ochrany životného prostredia. Aj my ľudia, svojim spôsobom financujeme ochranu životného prostredia, keď si kúpime ekologickejšiu verziu výrobku (vyrobenú na Slovensku), napriek tomu, že je drahšia, namiesto jej lacnejšej verzie vyrobenej v tretích krajinách neekologickým spôsobom.

Zistili sme, že existuje množstvo programov, projektov a inštitúcií, ktoré sa zaoberajú ochranou ŽP. Základom však je, aby boli efektívne, spravodlivé a účinné. Táto problematika je riešená na všetkých vládnych úrovniach, preto sme vybrali nie len Slovenské projekty, ale aj projekty a programy OSN a EÚ. Všetci si uvedomujú vážnosť situácie a vedia, že na to, aby sme na Zemi mohli ďalej žiť a aj mnoho generácií po nás, musíme sa orientovať na trvalo udržateľný rozvoj. Cieľom trvalo udržateľného rozvoja je znížiť degradáciu životného prostredia pri súčasnom dodržiavaní základných ľudských práv a podpore hospodárskeho postavenia. Vyžaduje si to zdieľanie vedomostí a technológií medzi komunitami, podnikmi a vládami – od miestnej, cez národnú až po globálnu úroveň.

Z oblasti životného prostredia sme sa v našej práci zamerali bližšie na odpadové hospodárstvo, pretože je to odvetvie, ktoré trvalo poškodzuje a ničí našu Zem. Zistili sme, že je potrebné znížiť produkciu odpadu a zvýšiť recykláciu, prípadne iné zhodnotenie odpadových materiálov. Správnym triedením odpadu, by sme tak mohli dospieť k znižovaniu odpadu na skládkach a správne vytriedený odpad by mohol byť recyklovaný a opätovne použitý. Poukázali sme na to, koľko odpadu vyprodukuje my ako krajina, v porovnaní s ostatnými Európskymi krajinami, a aký to má vplyv na ŽP.

Všetko je potrebné začať od ľudí a podnikov. Motiváciou ľudí k ochrane životného prostredia spôsobom redukcie odpadu, jeho opätovného využitia alebo správneho vytriedenia. Vláda by mala prostredníctvom MŽP SR a prostredníctvom dobre cielených projektov navadiť ľudí k ochrane ŽP.

Veľké množstvo odpadu tvorí elektro odpad. Je potrebné vyrábať kvalitnejšie veci z kvalitnejších materiálov a s dlhšou životnosťou. Nastaviť pravidlá tak, aby bolo pre ľudí výhodnejšie si danú vec dať opraviť, ako kúpiť novú. Úskaliam nachádzame v lacnom nakupovaní v zahraničí. Ak by napríklad predajcovia mobilných zariadení plošne rozhodli, že pri kúpe nového mobilného telefónu nebude v balení nabíjací kábel, aby ľudia používali ten, ktorý majú z predchádzajúceho modelu, cena nového káblu bude motivačne vyššia (aby si to kúpilo menej ľudí). Môže nastať situácia, že si spotrebiteľ zakúpi neoriginálny kábel z tretích krajín, čo bude pre neho výhodnejšie, no v globále neekologické.

Nadspotreba a konzumná spoločnosť má veľký dopad na znečisťovanie životného prostredia. Mali by sme sa preto pri každej kúpe zamýšľať nad tým, či danú vec potrebujeme alebo či neexistuje ekologickejšia verzia. Mnoho odpadov pochádza z vecí a potravín, ktoré sme nakúpili a nezjedli alebo nevyužili.

Na Slovensku stále rastie množstvo komunálneho odpadu a jeho veľké množstvo zostáva na skládkach. Správnou recykláciou by sa mohol recyklovať alebo energeticky zhodnotiť. Okrem toho, je potrebné aj znižovanie celkového množstva odpadu a komunálneho odpadu. V porovnaní s ostatnými krajinami EÚ sme zistili, že nepatríme medzi najväčších producentov odpadu, ale ak porovnáme podiel recyklácie celkového odpadu Slovenska a ostatných krajín, sú pred nami štáty, ktoré recyklujú viac.

Prostredníctvom štúdií rôznych materiálov a publikácií OSN a Európskej únie z environmentálnej oblasti sme zistili, že každá inštitúcia alebo program má mnoho cieľov, ako by malo vyzeráť životné prostredie v krátkodobom, ale aj dlhodobom horizonte. K týmto cieľom vedie cesta prostredníctvom mnohých zmien, nástrojov a regulácií. Zamerali sme sa hlavne na oblasť odpadov, takže vo väčšine materiálov sme sa stretli s cieľom zníženia odpadu, a to recykláciou alebo zamenou aktuálnych materiálov za recyklovateľné alebo recyklované, prípadne zmenou materiálov za také, ktoré majú menší dopad na životné prostredie.

Vzdelávanie v oblasti životného prostredia je určite potrebné. Ak chceme niečo zlepšiť, musíme vedieť správny postup ako na to, a to docielime len vzdelávaním sa z aktuálnych informácií, ktoré sa v čase rýchlo menia. Vzdelávanie v environmentálnej oblasti, by podľa nás malo začínať už v útlom veku, v predškolských zariadeniach a na

základných školách. Základom je, aby bolo dieťa vedené k ochrane životného prostredia aj v domácom prostredí.

Ľudia majú pravdepodobne aktuálne málo dôkazov o poškodzujúcom sa životnom prostredí. Môžeme si to porovnať s aktuálnymi spoločenskými problémami s ochorením Covid-19. Ako môžeme chcieť, aby si ľudia uvedomovali vážnosť situácie a snažili sa predísť nenávratnému poškodeniu životného prostredia, keď si nevedeli uvedomiť vážnosť situácie pri tomto ochorení, a napriek všetkým upozorneniam sa nájdu takí, ktorí nedbajú na základné pravidlá a správajú sa nezodpovedne k svojmu okoliu. Nedbajú ani len na vlastné zdravie, a nie to ešte na zdravie ostatných ľudí. Konštatujeme, že je potrebná väčšia osveta a informovanosť populácie o následkoch klimatických zmien, o znečisťujúcom sa ovzduší a celkovo o ochrane životného prostredia. Aby ľudia vedeli, že má zmysel prispieť svojou troškou, a aby sa snažili túto osvetu šíriť ďalej.

MŽP SR by malo klásť väčší dôraz na informovanosť a hlavne na upriamenie pozornosti ľudí na problémy, ktoré môžu vzniknúť, ak ľudia nezmenia svoje správanie. Vysvetľovať a poukázvať na výhody recyklácie, ale aj zvýhodniť určitým spôsobom recyklované materiály a výrobky. Motivovať tak ľudí ku kúpe recyklovanej alebo recyklovateľnej veci, namiesto lacnejšej neekologickej verzie výrobku. Upraviť pozornosť na scenár budúcnosti, ktorá môže za aktuálnych okolností nastať.

Myslíme si, že v oblasti financovania problematiky životného prostredia máme na Slovensku priestor pre vyššie príjmy pre kapitolu Ministerstva životného prostredia SR. Štát by mohol vyčleniť viac finančných prostriedkov na ochranu ŽP a podporiť tak aj nové projekty. Zvýšenie daní a poplatkov, by mohlo byť pre ľudí motivačné. Napríklad daň z elektroniky alebo poplatok, ktorý by sa spotrebiteľovi vrátil, ak použitú a starú elektroniku prinesie na zberné miesto. Hotel, v ktorom sa využíva odpadová voda viackrát, pretože voda zo sprch a z umývadiel odteká do hotelovej čističky, a potom je ešte raz využitá v toalete. Zelené strechy a plochy, solárne cyklistické chodníky a mnohé iné projekty by mohli zlepšiť ochranu životného prostredia.

Zoznam použitej literatúry

Knižné zdroje:

KROUTIL, Jaroslav. Domáci rozpočet. Brno : Computer Press, a. s. 2005. 108 s. ISBN 80-251-1109-1.

HOREHÁJ, Jozef – ŠUPLATA, Marian. *Stručné dejiny ekonomických teórií*. Banská Bystrica : Belianum, 2016. 89s. ISBN 978-80-557-1037-2.

LISÝ, Ján a kol. *Dejiny ekonomických teórií*. Bratislava : Iura Edition, 2003. 386 s. ISBN 80-89047-60-2

SOJKA, Milan. *Dějiny ekonomických teorií*. Praha : Brain team, 2010. 700s. ISBN 978-80-87109-21-2.

SIVÁK, Rudolf a kol. *Financie*. Bratislava : Wolters Kluwer, s. r. o. 2015. 460 s. ISBN 978-80-8168-232-2.

Elektronické zdroje:

BIOPIEDIA. Ekosystém. *Ekológia*. [cit. 2019-11-10]. Dostupné na: <<https://biopedia.sk/ekologia/ekosystem>>

BANOVIČ, Ivan. *Životné prostredie Európy: Stav a perspektíva 2020*. [elektronický zdroj]. ISBN: 978-92-9480-128-9. 18s. [cit. 2020-03-16]. Dostupné na: <<https://www.eea.europa.eu/sk/publications/zivotne-prostredie-europy-stav-a/zivotne-prostredie-europy-stav-a/viewfile#pdfjs.action=download>>

EKINS, Paul. – GUPTA, Joyeeta. – BOILEAU, Pierre. *Global environment Outlook GEO-6: Healthy planet, healthy people*. s. 41. [cit. 2020-03-11]. Dostupné na: <https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/27539/GEO6_2019.pdf?sequence=1&isAllowed=>>

EKOLOGICKO-SOCIÁLNE FÓRUM TRHOVÉHO HOSPODÁRSTVA. *Environmentálne dane v Lotyšsku*. [cit. 2020-04-09]. Dostupné na: <<https://foes.de/pdf/Latvia%20Environmental%20Tax%20Rates.pdf>>

ENVIRONMENTÁLNY FOND. *Poslanie environmentálneho fondu*. [cit. 2020-01-21].

Dostupné na: <<http://www.envirofond.sk/sk/o-nas>>

EURÓPSKA ENVIRONMENTÁLNA AGENTÚRA. *Životné prostredie a zdravie*. [cit. 2019-10-07]. Dostupné na: <<https://www.eea.europa.eu/sk/themes/human/intro#tabs%C3%BAvisiace-publik%C3%A1cie>>

EUROSTAT – použité dáta, údaje do grafov. Dostupné na: <<https://ec.europa.eu/>>

EURÓPSKA HOSPODÁRSKA KOMISIA OSN. *Poslanie Európskej hospodárskej komisie OSN*. [cit. 2019-11-17]. Dostupné na: <<http://www.unece.org/mission.html>>

EURÓPSKA KOMISIA. *Európska ekologická dohoda*. [cit. 2020-02-20]. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en>

EURÓPSKA KOMISIA. *Akčný plán obehového hospodárstva*. 28 s. [cit. 2020-03-17]. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/environment/circular-economy/pdf/new_circular_economy_action_plan.pdf>

EURÓPSKA KOMISIA. *Investičný plán pre európske zelené obchody a mechanizmus spravodlivého prechodu*. [cit. 2020-03-17]. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_17>

EURÓPSKA KOMISIA. *Európsky fond regionálneho rozvoja*. [cit. 2020-01-26]. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/regional_policy/sk/funding/erdf/>

EURÓPSKA KOMISIA. *LIFE program: Prehľad projektov za SR*. [cit. 20-03-12]. Dostupné na: <<https://ec.europa.eu/environment/life/project/Projects/index.cfm?fuseaction=home.search&cfid=2443123&cftoken=15aeacfcdfaf4a69-BA95CD3D-EA2B-C46F-9590B3FA023B8B98>>

EURÓPSKA KOMISIA. *Kohézny fond*. [cit. 2019-10-10]. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/regional_policy/sk/funding/cohesion-fund/>

EURÓPSKA KOMISIA. *Program InvestEU 2021-2027*. [cit. 2020-01-28]. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/commission/priorities/jobs-growth-and-investment/investment-plan-europe-juncker-plan/whats-next-investeu-programme-2021-2027_en>

EURÓPSKA KOMISIA. *The future of the LIFE programme 2019*. [elektronický zdroj]. 56s. [cit. 2020-01-23]. ISBN: 978-92-76-10630-2. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/easme/sites/easme-site/files/life_conference_report_v7.pdf>

EURÓPSKA ÚNIA. *Ciele a hodnoty EÚ*. [cit. 2020-02-02]. Dostupné na: <https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-in-brief_sk>

GRANTY EHP A NÓRSKA. *Úrad vlády SR: Informácie o programe SK-klíma*. [cit. 2020-03-15] Dostupné na: <<https://www.eeagrants.sk/programy/klimaticke-zmeny/>>

GRANTY EHP A NÓRSKA. *Úrad vlády SR: Základné informácie o grantoch*. [cit. 2020-03-15]. Dostupné na: <<https://www.eeagrants.sk/zakladne-informacie/>>

HUTTMANOVÁ, Emília. *Možnosti environmentálneho vzdelávania na Slovensku*. [elektronický zdroj]. [cit. 2020-03-25]. Dostupné na: <<https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Kotulic20/subor/Huttmanova.pdf>>

INFORMAČNÁ SLUŽBA OSN. *Rámcový dohovor OSN o zmene klímy*. [cit. 2019-12-28]. Dostupné na: <http://www.unis.unvienna.org/unis/sk/thematic_info_climate_change_unfccc.html>

INFORMAČNÝ PORTÁL REZORTU MŽP SR. *Dane s environmentálnym aspektom*. [cit. 2019-11-14]. <<https://www.enviroportal.sk/indicator/detail?id=361&print=yes>>

INFORMAČNÝ PORTÁL REZORTU MŽP SR. *Ekonomické nástroje*. [cit. 2020-01-28]. Dostupné na: <<https://www.enviroportal.sk/environmentalne-temy/starostlivost-o-zp/ekonomicke-nastroje>>

KARKALÍKOVÁ, Marta – LACKOVÁ, Alica. Princípy a subjekty environmentálnej politiky. In: *Manažérstvo životného prostredia 2013*. [online]. Bratislava. [cit. 2020-01-06]. ISBN 978-80-89281-90-9. Dostupné na: <https://www.sszp.eu/wp-content/uploads/2013_conference_MaZP__p-20__Karkalikova-Lackova.pdf>

MEDALA, Richard. Stav systému environmentálnej výchovy a vzdelávania v SR očami mimovládnych environmentálnych výchovných a vzdelávacích organizácií. In: *Environmentálna výchova, vzdelanie a osвета v Slovenskej republike*. [elektronický zdroj] 2018. 223 s.. [cit. 2020-03-15]. Dostupné na: <http://www.kee.fpv.ukf.sk/NarodnaKonferenciaEVVO/EVVO_2018_zbornik.pdf>

MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj*. [cit. 2019-10-11]. Dostupné na: <<https://www.minzp.sk/oblasti/agenda-2030/>>

MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Stratégie, zásady a priority štátnej environmentálnej politiky*. [cit. 2020-01-06]. Dostupné na: <<https://www.minzp.sk/dokumenty/strategicke-dokumenty/strategia-zasady-priority-statnej-environmentalnej-politiky.html>>

MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SR. *Operačný program kvalita životného prostredia*. 2014. [online] 262 s. [cit. 2019-10-09]. Dostupné na: <https://www.opzp.sk/wp-content/uploads/OPKZP_schvaleny-EK_s_logom.pdf>

MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SR. *Program predchádzania vzniku odpadu Slovenskej republiky 2019 – 2025*. Bratislava. 2018. [cit. 2020-03-27]. Dostupné na: <www.rokovania.gov.sk> Dostupné na: <<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2015/79/20190101.html>>

MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Štatút MŽP SR*. [cit. 2019-10-07]. Dostupné na: <<https://www.minzp.sk/files/o-nas/mzp-sr/statut/statut-ministerstva-zivotneho-prostredia-sr.pdf>>

MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Relevantné organizácie a inštitúcie SR*. [cit. 2019-10-08]. Dostupné na: <<https://www.minzp.sk/oblasti/ochrana-prirody-krajiny/medzinarodne-dohovory/dohovor-biodiverzite/relevantne-organizacie-institucie-sr/>>

MIŠENČÍKOVÁ, Jana. Ochrana životného prostredia v medzinárodných zmluvách o ochrane ľudských práv. In: *Medzinárodné právo životného prostredia*. [elektronický zdroj]. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2011. 212s. [cit. 2020-03-25]. ISBN 978-80-7097-886-3. Dostupné na: <https://www.upjs.sk/public/media/1084/Zbornik_19.pdf>

ODPADY PORTAL. *Ako bude zanikať recyklačný fond*. [cit. 2020-01-20]. Dostupné na: <<https://www.odpady-portal.sk/Dokument/102611/ako-bude-zanikat-recyklacny-fond.aspx>>

OECD. *Environmentálne dane*. [cit. 2019-11-14]. <<https://data.oecd.org/envpolicy/environmental-tax.htm>>

POBOŽNÁ, Mária. Odpady v Slovenskej republike za rok 2018. [online]. Bratislava : Štatistický úrad SR. 98 s. [cit. 2020-04-05]. ISBN 978-80-8121-717-3. Dostupné na: <www.slovak.statistics.sk>

PROGRAM OSN PRE ŽIVOTNÉ PROSTREDIE. *Zelený klimatický fond*. [cit. 2019-12-28]. Dostupné na: <<https://www.unenvironment.org/about-un-environment/funding-and-partnerships/funding-partners/green-climate-fund>>

PROGRAM OSN PRE ŽIVOTNÉ PROSTREDIE. *Informácie o programe OSN pre životné prostredie*. [cit. 2021-11-14]. Dostupné na: <<https://www.unenvironment.org/about-un-environment/what-we-do>>

- RADA EURÓPSKEJ ÚNIE. *Rada pre životné prostredie*. [cit. 2020-01-28].
Dostupné na: <<https://www.consilium.europa.eu/sk/council-eu/configurations/env/>>
- RADA EURÓPSKEJ ÚNIE. *Parížska dohoda o zmene klímy*. [cit. 2019-10-18].
Dostupné na: <<https://www.consilium.europa.eu/sk/policies/climate-change/timeline/>>
- Rozpočet SR. – použité dáta, údaje do grafov <<http://www.rozpocet.sk>>
- SLOVENSKÁ AGENTÚRA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA. *Environmentálna výchova a vzdelávanie*. [cit. 2019-10-07].
Dostupné na: <<https://www.sazp.sk/zivotne-prostredie/environmentalna-vychova-a-vzdelavanie/>>
- SLOVENSKÁ INŠPEKCIA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA. *Činnosti SIŽP*. [cit. 2020-01-15]. <<https://www.sizp.sk/sizp/cinnost-sizp>>
- SLOVENSKÁ INŠPEKCIA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA. *Koncepcia pre ďalšie smerovanie SIŽP*. [cit. 2020-01-15]. Dostupné na: <<https://www.sizp.sk/sizp/o-nas>>
- SLOVENSKO.SK. *Miestny poplatok za komunálne odpady a drobné stavebné odpady*. [cit. 2020-01-18]. Dostupné na: <https://www.slovensko.sk/sk/zivotne-situacie/zivotna-situacia/_miestny-poplatok-komunalny-odpad/>
- SLOVENSKO.SK. *Rozšírená zodpovednosť výrobcov*. [cit. 2020-01-20].
Dostupné na: <https://www.slovensko.sk/sk/agendy/agenda/_rozsirena-zodpovednost-vyr/>
- ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR - použité dáta, údaje do grafov. Dostupné na: <www.datacube.statistics.sk>
- ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR. *Produkcia odpadu*. [cit. 2020-04-08].
Dostupné na: <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=env_wasgen&lang=en>
- ŠTATISTICKÝ ÚRAD – ŠVÉDSKO. *Environmentálne dane vo Švédsku*. [cit. 2020-04-09]. Dostupné na: <<https://www.scb.se/en/finding-statistics/statistics-by-subject-area/environment/environmental-accounts-and-sustainable-development/system-of-environmental-and-economic-accounts/pong/tables-and-graphs/environmental-taxes/total-environmental-taxes-in-sweden/>>
- THE LIBRARY OF ECONOMICS AND LIBERTY. *Arthur Cecil Pigou*. [cit. 2019-11-06]. Dostupné na: <<https://www.econlib.org/library/Enc/bios/Pigou.html>>
- ÚSTAVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. [cit. 2020-03-25]. Dostupné na: <<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1992/460/20190701>>

Zákon NR SR č. 587/2004 Z. z. Zákon o Environmentálnom fonde a o zmene a doplnení niektorých predpisov. [cit. 2019-10-09]. Dostupné na: <<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2004/587/>>

Zákon NR SR č. 79/2015 Z. z.: *Zákon o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov*. Dostupné na: <<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2015/79/20190101.html>>

Zákon NR SR. č. 17/1992 Zb. : *Zákon o životnom prostredí*. [cit. 2019-10-07].Dostupné na: <<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1992/17/20071001>>

ZELENÝ VZDELÁVACÍ FOND. *Základné informácie o fonde*. [cit. 2020-03-29]. Dostupné na: <<http://zelenyvzdelavacifond.sk/sites/zelenyvzdelavacifond.sk/files/Z%C3%A1kladn%C3%A9%20inform%C3%A1cie.pdf>>

ZHROMAŽDENIE OSN PRE ŽIVOTNÉ PROSTREDIE. *Implementačný plán „K planéte bez znečistenia“*. 45 s. [cit. 2020-03-24]. Dostupné na: <<https://papersmart.unon.org/resolution/uploads/k1804190.pdf>>